2007 жыл, 20-чы СЕНТЯБРЬ, ОРТА КЮН. №183 (178334)

ЗАМАН

ГАЗЕТ 1924 ЖЫЛДАН БЕРИ ЧЫГЪАДЫ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

БАГЪАСЫ 3 СОМДУ

Жыйыдыу

Акъылбалыкъ болмагъанланы къоруулургъа

Бюгюнлюкде Къабарты-Малкъарда жарлылыкъ сынагъан 15 минг юйюр субсидияла аладыла. Ол а республикада жашагъан юйюрлени 7-8 процентин тутады. Эки жыл мындан алгъа субсидияла 25 минг юйюрге берилгенлерин эсге алсакъ, хал иги жанына тюрленнгенча кёрюнеди. Жылны биринчи жарымында республиканы Президентини Правительствосуну оноулары бла къолайсыз юйюрлеге 12 миллион сом чакъы бир болушлукъ этилгенди. Ол социальный болушлукъгъа деп белгиленнген бюджет ахчады. Алай Президент А.Б.Каноков болушлукъну кесини энчи фондундан да этеди. Бусагъатда сабийлеге болушлукъгъа деп бардырылгъан субботникде жыйылгъан ахча да юлешине турады – хар сабийге миллионгъа сом. Къолайсыз юйюрлени ёсген 3,5 минг сабий, КЪМР-ни санаторийлеринде бла турбазаларында федеральный ахчагъа солуп, саулукъларын кючлендирип къайтхандыла.

Ма бу затланы юсеринден КЪМР-ни Правительствосунда Акъылбалыкъ болмагъанланы ишлери, аланы эркинликлерин къоруулау жаны бла ведомствоза аралы комиссияны кёп болмай бардырылгъан жыйылыуунда айтылгъанды. Аны Правительствону Председателини заместители, комиссияны башчысы Мадина Дышекова бардыргъанды. Анда акъылбалыкъ болмагъанланы ишлери жаны бла район комиссияла эмда бу иш ючюн жууаплы болгъанла борчларын къалай толтургъанларына да къаралгъанды. Бахсан, Лескен, Зольск, Прохладный, Урван муниципальный районланы, Нальчик эм Прохладный шахар округлары ич ишлерини органларыны муниципальный къуралыуланы администрациялярында акъылбалыкъ болмагъанланы ишлери жаны бла комиссияла бла бирге ишлеулери осал халда болгъанлары чертилгенди.

Комиссиялагъа КЪМР-де МВД бла Билим бериу эм илму министерство бла бирге школгъа бармай къалгъан сабийлени ачыкълау, аланы сыптаулары билиу жаны бла ишни бирге келишдирип къураргъа керекликни айтылгъанды.

Акъылбалыкъ болмагъанлагъа деп къуралгъан «Намыс» социальный реабилитация аралы эмда сабийле бош заманларын ётдюрген жерлени, спорт клубланы, секциланы ишлерине юсериндген отчётла да этилгенди. Ол ишлеулюда. Районэм шахар комиссияланы ишлерин игилендирир мурат бла аланы хар бирине да ведомствоза аралы комиссияны члени къаларча этилгенди.

Л. МИРОШНИЧЕНКО.

ОНОУ

2007 жылда 7-чи августда финансла жюрютюуде, табийгъаты къоруулауда, санитар-эпидемиология ишде низам эм башха законодательство къалай сакъланнгъанларына къараган 17 ведомство бир буйрукъгъа къол салгъандыла. Анга кёре, предприятияланы бла предпринимательни тинтиуню къурарны аллында, аны бардыргъанда да бир бирге билдириргге келишгендиле.

Бу оноу право низамны сакълау, контроль эм надзор этиучю органлагъа тинтиу ишлерин бирге келишдиргге, аланы комплекс халда, бирге эмда закон тохташдыр-

Инвестицияла

Магъаналы объектни жангыртыуугъа ахча берликдиле

Чечен Республиканы Президенти Рамзан Кадыров Къабарты-Малкъаргъа ахыр кере келгенинде, Грозныйде бек уллу объектледен бирин жангыртыу жаны бла Арсен Каноков бла келишим этген эди. Бу юнледе уа Чечени ара шахарына КЪМР-ни Правительствосуну Председателини заместители Чеченланы Ануарны башчылыгъы бла республикадан делегация баргъанды. Аны баш мураты – сокъурланы республикалы обществосуна производство мекямны къурулуушуна эм жангыртыргъа инвестиция ахча бериудю.

Нальчикден баргъанла Грозный шахарны администрациясыны башчысы бла мекямны болумуна къарагъандыла эм ремонт ишлеге 100-120 миллион сом инвестиция ахча кереклисин тохташдыргъандыла. Ишле не заманда башланырыкълары объектни проект-смета документациясы хазыр болгъандан сора белгили боллукъду.

АЗРЕТЛАНЫ Хасан.

Предпринимательле энди азыракъ тинтиледиле

гъан болжаллада бардырыргъа онг берликди. Аланы ол жаны бла ишлери къалай тамамланнгъанларына уа КЪМР-ни Экономика эм жамауат къоркъуусузлугу жаны бла советини башламчылыгъы бла къураргъан ведомствоза аралы ишчи къауум къарарыкъды. Бу мадарла КЪМР-ни Президенти А.Б.Каноковну буйругъу бла этиледиле. Ол право низамны сакълаучу, контроль эм надзор этиучю органланы тинтиу ишлерин тап халгъа келтириуню излегенди.

Тинтиу ишлени бирге келишдириу жаны бла мадарла алгъын да этилгендиле, алай бир-бир органла аны жаратмагъандыла, аланы эркинликлерине бла жалынчакъсызлыкъларына сугъанакълыкъ этилгенча къарагъандыла. Энди контроль эм надзор этиучю органла, бирлешип, предпринимательлени ишлерин тинтиуню азайтыргъа, тюрлю-тюрлю бузукълукълагъа къажау кюрешни хайырлы амалларын табаргъа, тинтулени къурагъанда бла бардыргъанда бир бирни алышындырыу болмазча этергге кюрешедиле.

Контроль этиучю органланы ишлери кеслерини полномочиялары эм борчлары бла чекленип къаладыла. Тинтулени кезиулеринде уа бюджет ахча терс хайырланнган, файдала аз кёргюзтюглен кезиуле кёп тюбедиле. Аны бла бирге мюкледе урунуу, табийгъатны къоруулау бла байламлы законодательствогъа, санитар мардалагъа бузукълукъла этилген шартла да ачыкъланадыла. Ол заманда бирге неда комплекс халда бардырылгъан тинтиуле хар органны да полномочияларын, борчларын толуракъ хайырланыргъа, бизнесни аманлыкъчыладан къоруларгъа, ани айнытыргъа тап онгла къураргъа, инвестиция ишни игилендиргге себеплик этедиле.

Тинтиулени къурауну эм бардырыуну тохташдырылгъан журукъларына бузукълукъ этген адамгъа ишине уллу кёллю болгъаннгача къаралгъан эм анга кёре тиймишли оноу этиллигин эсигизге салабыз. Аллай шартланы юсериндген КЪМР-ни Президентини Администрациясында коррупциягъа къажау бёлюмге бу телефонла бла сёлеширгге боллукъду: **47-17-79,47-32-56**.

Ю.ШЕВЧЕНКО, КЪМР-ни Президентини Администрациясында Экономика къоркъуусузлукъну вопрослары жаны бла управлениясыны таматасы.

ЖЕРЧИЛИК

Рекорд тохташдыргъанла да бардыла

Лескен районну мюклери нартюхню тирлигин жыйыуну озгъан ийыкъда башлагъандыла. Битеу алгъанда, ол битим 7 мин гектаргъа жуукъ жерде ёсдюрюлген эди да, аны 1200 гектары орулгъанды. Хар гектардан орта эсеп бла 42 центнер мирзеу алынады.

- Иги къаралгъан жерледе уа нартюхню тирликлиги 90 центнергге жууукъашады,-дейди район эл мюлк эм аш-азыкъ управлениясы баш агроному Залим Сабанчиев. – Аллай чекге жетген аренда мюлкле бир ненча бардыла. Быйыл рекордха саналлыкъ кёрюмдюле болдурур ючюн, агротехника жоруклъаны толу хайырланыргъа, тап жаращдырылгъан тоуракъгъа сайлама урлукъла заманында тюшерлерин жалчытыргъа кёрек эди. Андан сора да, сыналу сабанчыла, онг болгъаны ыадар, жерни тымын кётюрюню мадарларын этендиле. Къызыу кезиуде участкалагъа суу да салгъандыла.

Баш агроном районну мюклеринде сабан сюрюю къалай къуралгъанына юсюнден да билдиргенди. Бюгюнлеге ол иш 3500 гектарда тамамланнгъанды. Кюзлюк будайны бла арпаны 4 минг гектаргъа себергге деп тохташдырылгъанды да, аны 1400 гектары жаращдырылгъанды.

- Кесибизни мюкледе ёсдюрюлген бийик качестволу урлукъла жетер чакълы бардыла,-деп къошханды ол. – Техника, отлукъ-жау материалла жетиширикдиле. Жаланда жерни мылыныгъы кётюрюлюрюн, жауун жауарын сакълап турабыз ансы, башха тыйгъын, чырмау жокъду.

Тарчоков атлы эм «Анзорей» чекленнген жууаплылыкълары болгъан обществоланы сабанчылары кюзлюклени ёсдюрюу жаны бла уллу сынау жыйышдыргъандыла. Быйыл будайны бла арпаны бай тирликлерин алып къууаннгъандыла, келир жылда да жетишимли болууну мадарларын этедиле, урлукъ себиу башланырын толу хазырлыкъда сакълайдыла.

Аргудан элдеги мюклеген дагъыда бири – «Бек-Ар» чекленнген жууаплылыгъы болгъан обществода кюзлюк будай 360 гектарда себиликди да, ол участкала толусуллай сюрюлгендиле, урлукъ себергге хазыр этиле турадыла. Мында да жууаплы кампанияны кезиуюнде бир тюрлю чырмау чыкъмазча этилгенди.

ТАТЛЫХАНЛАНЫ Борис.

ТЮБЕШИУ

Бу кюнледе КЪМР-ни Жаш тёлюню ишлери эм жамауат биригиуле жаны бла къырал комитетинде Къабарты-Малкъарны бла Германияны жаш тёлюлерини араларында байламлыкъны тохташдыырыуна юсюнден тюбешиу болгъанды.

Байламлыкъны шарт жумушла бла бегитирге

Аны кезиуюнде комитетни председатели Борис Паштов эм «Запад-Восток» жамауат организацияны келечиси, Совет Союзда туугъан немецли Анна Шогенова бизни республиканы бла Германияны араларында байламлыкъны тохташдырыргъа онг берлик жолланы сюзгендиле.

Шогенованы айтханына кёре, миллетлени араларында байламлыкъны жаланда культураны юсю бла угъай, социальный жаны бла да бегитирге керекди. Ызы бла ол Къабарты-Малкъарда иги эшитмеген эм сангырау сабийлеге энчи ара къурау иш башланнганын да айтханды. Аны бла бирге арагъа болушлукъчула – тири жаш адамла керек боллукъларын да чертгенди.

Тюбешиуге эки жаныны келечилери да ыразы болгъандыла. Энди Къырал комитетге бла жамауат организациягъа келишим бегитирге къалгъанды. Ала аны кёпге созмай тамамлар муратдадыла.

Марина МАРШЕНКУЛОВА.

КЪУРУЛУШ

Кеслерини кючлери бла

Тырнауузда шахта-къурулуш управление аслам ишни Гирхожан сууну жагъаларын бегитируде бла Къашхатаудагъы ГЭС-ни къурулушунда бардылады. Бу эки объектде да кючлю техниканы хайырланадыла. Управлениясны башчысыны заместители Мызыланы Мухтар айтханнга кёре, ала, кредит алмай, «Камацуки», «Хитачи» экскаваторла, ауур жюк ташыгъан машинала, кранла сатып алалгъандыла. Амалларына кёре, къалгъан техникаларын да жангыртга барадыла.

Гирхожан сууну жагъаларын кючлеуде 50 миллион сом багъасы къурулуш-монтаж ишле этилгендиле. Жылны ахырына дери 70 миллион сом багъасы жумуш тамамланылыргъа керекди. 1200-ден артыкъ кубометр бетон къуюп бошагъандыла, шёндю, суу азайгъанын хайыранып, аны ызын топураякъдан, зыгъырдан ариуладыла. Аны кенг, терен да этедиле.

Къашхатауда да шахта-къурулушчула 20 миллион сом багъасы иш тамамлагъандыла. Игилени юсюнден сёз барса, управлениясны башчылары биринчи участканы таматасы Кетенчиланы Мажирни, бетон ишле бардырыгъан участканы башчысы Къулийланы Хасанбийни, бригадирле Къумукланы Мухамметни, Будайланы Хусейни, сварщикле Геккиланы Назирни, Къулийланы Расулну, экскаваторчула Сергей, Анатолий, Михаил Касьяненколаны, тракторчула Балаланы Альбертни, Мустафаны, Солтанны, шофёрла Хочуланы Заурну, Жеттеланы Магометни, Будайланы Рамазанны, Аналаны Хусейни, Тахир Саблировну атларын айтыучудла.

Бу жашла, управление бек кьыйын болумгъа тюшюп тургъанда да, сюйген ишлерин кьоймагъандыла. Бюгюнлюкде да нёгерлерине юлгю кёргюзтедиле.

Текст, суратла да **МАМАЙЛАНЫ Алийнидиле.**

СУРАТЛАДА: экскаваторчу Денис Китников бла участканы механиги Мырзаланы Исмайыл; (тюбюнде) жангы экскаватор бла Гирхожан сууну жагъасында топуракъ жюклеу.

Ыспас эм бюсюреу

Право низамны сакълау тиймишли даражада эди

Республиканы ич ишлерини органлары Къабарты-Малкъар Российге кеси ыразылыгъы бла къошулгъанны 450-жыллыгъын байрамлагъан юнледе жамауат низамны ючлеуге уллу кьыйын салгъандыла. Ол а бек керек эди. Север Кавказда банда къуралыула, бир жерден башхасына кёче, жамауатны тынчлыгъын алып турган заманда теракта болурларына къоркъуу алыкъа кетмегенди. Аны эсге алып, право низамны сакълаучу органланы кьулукъчулары, оперативный болум не аз да ары-бери чайкъалмаз ючюн, кеченкюн демей, уллу сакълыкъ блаишлегенди. Аны хайырындан юбилейге аталгъан къууанчха хазырланыу эм байрамны бардырыу къуралыу эм бир тюрлю къаугъасыз, хатасыз озгъандыла.

Бу кюнледе Москвада бардырылгъан кенгешде Россейни МВД-сыны оноучулары Къабарты-Малкъар Республиканы милициясы Нальчикде юбилейге аталгъан къууанчны кезиюнде законлукъ эм низам сакълаларына уллу кьыйын салгъанын жюрек ыразылыкъда белгилегендиле.

Право низамны сакълаучу органланы байрам кюнледе иги ишлегенлерини юсюнден кеси адамларыбыз да оюмларын айтхандыла, алагъа кёллери бла ыспас этгендиле. Сёз ючюн, КЪМР-ни Парламентини Председатели Бечелланы Илиас былай айтханды:

-КЪМР-ни МВД-сыны энчи составы эмда республиканы битеу право низамны сакълаучу системасы кьыйматлы ишлегендиле. Къууанчха мингле бла жыйылгъан адамланы мудах этер чурум болмагъанды. КЪМР-ни бла Россейни халкъларын бирикдириуге, бютюнда жууукъ этергге аталып бардырылгъан къууанчны ниетлерине ыразы болмагъан, анга жюреклери жарып келмеген хазна абадан, сабий да болмагъанды. Кертиди, байрамны башха тюрлю ангылагъанла да болур эдиле. Аллайла бек аздыла. Болумну къатыландырыргъа юстюргенле, чачдырыула этгенле да аладыла. Алай республиканы халкъыны асламысы кесини жолун эртте сайлагъанды, ол а келишиулюкню, мамырлыкъны жолуду.

Ахыры 2-чи бетде.

Дунияан хапарла

Правительствону жангы структурасы къуралады

Россей Федерациясны Президенти Владимир Путин Сочиде резиденциясында Виктор Зубков бла тюбешгенди. Ол РФ-ни Правительствосуну Председателини къуллугъуна салынннгандан бери къыралны эки оноучусуну биринчи тюбешиулериди. Конституцияда айтылгъанына кёре, жангы премьер-министр бир шийкьны ичинде толтуруучу властьны федеральный органларыны юсериндген кесини предложениялярын Президентге билдиригге керекди.

Тюбешиу бошалгъандан сора Правительствону башчысы журналистле бла жолукъгъанды э м аланы соруулярына толу жууапла бергенди.

- Бюгюн мен Правительствону структурасыны юсюнден, Кабинетни хар адамлыны юсюнден кесими предложениялярымы келтиргенме. Аланы Президентге бергенме. Владимир Путин ол документлеге къарай турады. Правительствону структурасы закон тохташдырыгъан болжалда хазыр боллукъду, - дегенди жангы премьер.

Ростроповични коллекциясы Россейде къаллыкъды

Дуниягъа аты айтылгъан Мстислав Ростроповични он жылла бла жыйышдырыгъан сурат коллекциясы предприниматель Алишер Усмановну халаллыгъыны хайырындан Россейде къаллыкъды.

Ростроповични юй бийчеси Галина Вишневская, коллекцияны битеулей болса да, бирем-бирем болса да, сатаргъа кюрешгенинде, коллекцияны багъасы бек уллу болгъаны себепли, аны сатып алырга дунияны музейлеринден неда коллекционерледен бири да базынмагъанды.

Коллекция Россейники болургъа керекди деген мурат бла Алишер Усманов аны сатып алгъанды эм къыралны иелигине бергенди.

Къыйын болумлада

Россейли эм къытайлы къутхарыучула Юрункаш черекде тас болгъан россейли спортсменлени излеуню бардыладыла. Тас болгъанладан ючеуленни ёлюклери табылгъанлыкъгъа, къалгъанлары сау болурла, ала Пекинден Тибетге баргъан къырал автомобиль жол таба (анга чыгъар ючюн, 100 километр барыргъа керекди) кетген болурла неда суу жолоучулукъгъа атланнган жерлеринде (150 километр) къайтыргъа кюреше болурла, дейдиле къутхарыучула.

Къутхарыу ишле вертолётла эм жаяу къутхарыучула бла бардыладыла. Кьыйын тау болумла, суу ызны тарлыгъы эм 300-400 метр теренликде болгъаны, тохтаусуз урап турган юзмезли желле излеулеге чырмаулукъ этедиле.

Ёлгенле кимле болгъанларын шарт тохташдырыргъа деп ала лабораториягъа тапдырылгъандыла. Бирини хуржунунда юч россейли паспорт табылгъанды.

Британияны ахча къытлыкъ къысханды

Банклагъа ахчаларын салгъан ингилизлиле озгъан ийыкъда окъуна къаугъа этип башлагъан эдиле. Политикле жарсымагъыз, ахча барды деп кюрешгенликге, вкладчикле ахчаларын банкладан алыр ючюн, кюн узуну очередьледе сюеледиле. Бир бёлек кюнню ичинде банк счётладан миллиардла бла саналгъан фунт стерлингле алынгандыла.

Правительство ахча къытлыкъны жумушатыр мадарланы табаргъа кюрешеди.

- Англияда, бизни тутхучлу къыралыбызда, быйыл болур деп кимни акъылына келлик эди, - дейдиле адамла.

Финансла министри тап ишлемегенини, аз процентли кредитле кёп берилгенини, ала заманнда къайтарылмагъанларыны хатасындан тюшгенди Британия бу къытлыкъгъа, дейдиле спецалистле уа.

Къытайны тайфунла абызыратхандыла

Къытайны Шош тенгизде жаратылып келген тайфунла абызыратхандыла. 290 километр терклик бла ургъан жауун къатыш къаты боранла тенгиз жагъаладагъы шахарланы бла эллени ургъандыла. Аланы асламысы электрокючсюз, байламсыз къалгъандыла, шахарла, эллле аралы пассажир транспортла, аэропортла, вокзалла ишлемедиле. Суу басар деген къоркъуулу шахарладан бла элледен эки миллион чакълы бир адам къоркъуусуз жерлеге кёчюрюлгенди.

Синоптикле тайфунну бек огъурсузгъа саналгъан арасы 20 миллион адам жашагъан Шанхай шахарны урургъа боллукъду деп билдириу этгенди.

Билдириу

КъМР-ни Президентини буйругъу бла РФ-ни Президентинде Къабарты-Малкъарны постпредставительствосунда телефон бла сёлеширгге «къызыу ыз» ачылгъанды. Энди бизни республикада жашагъан хар адам, Москвада болгъанында, тынгылы юридический болушлукъ алырга онг табарыкъды. **«Къызыу ызны» телефону – 8 (495) 911-18-52**.

Келир ыйыкъгъа

TV-ны, радиону

ПРОГРАММАЛАРЫ

3-4 бетле

Таукенлары, Маммелары, Сокъурлары да бир от жагъадан жайылгъандыла

5 бет

Аперим, Мариям бла Далер

6 бет

Жашау журт

Аварийный юйледен кёчюрю башланырыкъды

Тырнауузда эски, оюла турган юйледе жашагъан адамланы жангы фатарлагъа кёчюрюу программаны жашауда бардыру башланнганды.

Шахар администрацияны башчысыны заместители Муаед Азубеков билдиргенгге кёре, энчи комиссия аварийныйлеге санагъан тёрт юйде жашагъанланы башха фатарлагъа кёчюрюргге федеральный бюджетден ахча келгенди. Ала Отаров орамда 3-чю эм 5-чи номерли, Ногмов орамда - 2-чи эм Бахсан орамда 18-чи номерли юйледиле. Толусунлай бу программа 2007 жылдан башлап, беш жылны ичинде толтурулуп бошалырга керекди.

А. ТАЛАЕВ.

Семинар

Къошакъ билимге энчи эс бурургъа

Бу юнледе Нальчикде РФ-ни эм КъМР-ни билим бериу эм илму министерстволарыны, Федеральный сабий экология-биология араны башламчылыкълары бла къошакъ билим берген учреждениялары методистлерини битеуроссей кенгешлериачыгъанды. «Совершенствование деятельности методических служб учреждений дополнительного образования детей эколого-биологической направленности» деген ат бла бардырылгъан семинаргъа къатышыргъа кьыралыбызны жер жерлеринден да келечиле келгендиле. Ала ийыкны ичинде келгини ишлерини юсюнден докладла, билдириуле этмекдиле. Бир бирлерини сынаулары юйренирикдиле. Семинарны баш магъанасы быларды: биригип ишлерге, жетишиммлеге жетерге.

Кенгешни биринчи юнюнде къонакъла, бирсиле да, Нальчикде сабий чыгъармачылыкъны арасында жыйылып, докладлагъа тынгылагъандыла. Жыйылыуну ишине КъМР-ни билим бериу эм илму министри Хажисмел Шхагапсоев, аны заместители Лидия Дорохина, Федеральный сабий экология-биология араны директоруну заместители, филология илмуланы кандидаты Дмитрий Моргун къатышхандыла.

Кенгешни Лидия Дорохина ачханды. Быллай семинарланы Къабарты-Малкъарда бардырылгъанлары уллу магъананы тутханын айтханды ол. Ана къатышуханлары барысына да ыразылыгъын билдирип, сёзню Москвадан келген къонакъ Дмитрий Моргунга бергенди. Ол, биринчиден, бу кенгешни бардырыргъа заман эртте жетип тургъанын чертгенди. Нек дегенде къошакъ билим берийню учреждениялярында методика ишни тап кьурургъа, аны бла биргe уа керекли жерлерин жангыртра барыргъа тийишлиди дегенди.

Бу семинаргъа бери жыйылгъанлары результаты быллай учреждениялярында коллективле ишлерин тынгылы бардырыгъанлары бла байламлы болгъанын да билдиргенди докладчы. Ол, Нальчикде сабий окъутуу къачан, къалай башланнганыны юсюнден башлагъанды. Алыкъа къошакъ билим берируге керекликсича эс бурулмагъанын, школла профиль жаны бла окъутургъа кёче турып, кёп затны унутуп къойгъанларын да айтханды. Аны хатасынан, биогонлюкде кёп жерледе къошакъ билим берируге перспективасыз затхача къаралады. Ол а алай болургъа керек тюйюлдю. Тогъузунчу классны бошар кезиуюне сабий къайсы профиль бла барыргъа сюйгенин айырыргъа керекди. Аллай окъуучула кюсленже усталыкъ сайлай турут, кьыйналыкъ тюйюлдюле.

Болсада, биогонлюкде къошакъ билимни юсюнден айта эсек, школлада кружоклагъа, башха клублагъа ким сюйсе да барырча угъай, сабийле барысы да жюрюрге борчлу болурча этерге керекбиз. Алай бла уа, биз окъуучуланы сау кюнню окъутхан школну ачар кюннге да жетеригикдиз. Ол а усталы бла биргe сабийлере, ата-аналагъа да игиди. Аллай школланы ачыгъанны къошакъ билимни хайырлылыгъын кёрпютеди дегенди докладчы.

Семинарда КъМКъУ-нуусталаны билимлерин ёсдюрген институтуну директору Нина Емузова да сёлешгенди. Ол къошакъ билим бериуде проблемаланы, аланы кетерир амаллары юсленриден айтханды.

Докладладан сора бери келгенле Нальчикни сабий экологии-биология арасына баргъандыла. Дмитрий Моргун араы сагъыгъа Москвада басмаланнган методика литератураны, Федеральный сабий экологии-биология арадан кёрмюнге материалла да келтиргенди. Ала бла шагъырейлемиргe сюйгенле бу юнледе аллай онг табарыкъдыла.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

ШКОЛНУ КЮНЮ

Тынгылы хазырланып келген эдиле

Саугъаланнган устазла Чеченланы Ариужан бла Курашева Рая.

Къашхатауну орта школу 2000 жылда кесини токъсанжыллыкъ юбилейин белгилегенди. Андан бери хар жангы окъуу жылны биринчи шабат юнюнде тёреги байрам бардырады. Быйыл да алай этилгенди. Анга район эм эл администрацияланы башчылары, организацияланы къуллукъчулары, старейшиналары советини келечилери, предпринимательле эм башхала къатышхандыла, юбилярланы алгъышлагъандыла, багъалы саугъала да бергендиле.

КъМР-де Юнескону ассоциацияны эки школу бардыла - Куба эм Къашхатау эллени школлары. Аланы араларында шуёхлукъ, байламлыкъ да къатыу жюрюйдю. Къашхатаучуланы байрамлары бла алгъышларгъа кубачыла тынгылы кьуралып, саугъала да хазырлап келгенлерни энчи чертип айтырчады. Къабарты миллет тепсеуле, жырла, бек сейирли уа аланы малкъар тилде да жыр хазырлап келгенлери эди.

Байрам школну бу юннгe деп ариу жарашдырылгъан арбазында бардырылгъанды. Аны башларны аллында, тёредеча, район администрацияны башчысы Темиржанланы Махти бла Билим бериуню район управлениясыны таматасы Батчаланы Анатолий озгъан окъуу жылда жетишимле болдургъан узатлагъа дипломла, грамотала, саугъала да бергендиле. «Жылны бек ири устазы» деген сыйлы атха малкъар тилден бла литературадан устаз Чеченланы Ариужан, «Бек ири юйретиучю» деген атха уа Дауутланы Светлана тийишли болгъандыла. Уллу концерт прграмма жыйылгъанланы барысын да кьууандыргъанды. Келген къонакъла школну окъуучуларына бла устазларына кёп ариу алгъышла айтхандыла. Кёп болсун бу школну мындан ары да кьуурыр юнкюри, байрамлары да!

ТЕМУККУЛАНЫ Асият.-
Суратланы **КУАШЕВ Хаути** алгъанды.

Битеуроссей конкурсха къатышыргъа атланганды

Устазланы аралярында бардырылгъан «Жылны устазы-2007» деген республикалы конкурсда хорлагъан Терек шахарны 2-чи номерли школуну орус тилден бла литературадан устазы Лариса Шидукова Череповец шахарда бардыряллыкъ Битеуроссей конкурсха къатышыргъа кеттенди.

Аны ары ашыра, КъМР-ни билим бериу эм илму министри Сафарби Шхагапсоев былай айтханды:

- Сизни атыгъыз, республикалы конкурсда хорлагъанныча, тарыхха жазылгъанды. Алай, биз а сизден андан да уллу жетишимле сакълайбыз. Ол бийиклеге жетиширча сизни усталыгъыгъыз, итинилугюгюз да барды.

Ол сёзлери ючюн Лариса Шидукова министрге жюрек ыразылыгъын билдиргенди эм хорлам болдурур ючюн къошуланнган келгенни аямазлыгъын айтханды.

Гайшат БЕЙТУГАНОВА.

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Право низамны сакълау тийишли даражада эди

Алайды да, мен КъМР-ни законла чыгъарыучу жыйылыуну эм кесими атымдан да битеу кьырал бизге кьарал тургъан кьууанчы кюнлерибизде низам болуу ючюн кьолларыбызны келгенни аямагъан ючю структураланы кьуллукъчуларыны барысына да жюрек ыразылыгъымы билдиреме. Ала кеслерини борчларын бет жарыкъы толтургъандыла, кечекюн демей, иш юсюнде болгъандыла.

Республиканы адамлары да къоркъуусузлукъну жалчытыр ючюн, милицияны изленлерине боюн салгъандыла, кёлкъалады, даулаш болмай, айтханыны алмазуусу эттендиле. Ол а Къабарты-Малкъарда келишиулюк, бир бирни англыпау, адамны багъалау болгъанларын кёрпюстген шартды. Аны юсюнден Нальчикде жашагъан **СОЗАЙЛАНЫ Жанна** былай дегенди: «Байрам, бир да болмагъанча, къуралыу бардырылгъанды. Мен кесим, жуукъларым да, бир тюрлю жюрек кьыйналыр зат болмагъы эди деп, тынгысыз болуп тура эдик да, милицияны ариу халда, бир бирин англыпап ишлегенин кёргенде, жюреклерибиз хош болгъан эди. Биз барыбыз да ышанганлыбы къоруулананнганыбызны терк англагъан эдик.

СИЖАЖЕВ Мурат студент, Майский шахарда жашайды:

-Байрам кюнледе милицияда ишлегенлеге тынч болмагъаны хакъды. Басмада билдирилгенине кёре, адамла кёп жыйылгъан жерледе сапёрладан, юйретилген итледен баштап, право низамны сакълагъан органларгъа дери - хар затха зс буруп, тинтип, соруп, сураш дырыпп, тынчлыкъны бузгъан кьылыкъсызлыкъ этилмези кьолгъа кьаты аныннгды. Шахарыбыз байрам бет алгъанлыкъгъа, право низамны сакъларгъа, милицияны изленлерине боюн салгъандыла, кёлкъалады, даулаш болмай, айтханынын алмазуусу эттендиле. Ол а Къабарты-Малкъарда келишиулюк, бир бирни англыпау, адамны багъалау болгъанларын кёрпюстген шартды. Аны юсюнден Нальчикде жашагъан **СОЗАЙЛАНЫ Жанна** былай дегенди: «Байрам, бир да болмагъанча, къуралыу бардырылгъанды. Мен кесим, жуукъларым да, бир тюрлю жюрек кьыйналыр зат болмагъы эди деп, тынгысыз болуп тура эдик да, милицияны ариу халда, бир бирин англыпап ишлегенин кёргенде, жюреклерибиз хош болгъан эди. Биз барыбыз да ышанганлыбы къоруулананнганыбызны терк англагъан эдик.

Чегем райондан **БАПЫНАЛАНЫ Бузжигит**:

- Байрамгъа алай кёп адамны келгени, хар атламынг сайын милицияны къуллукъчуларына тюбегениме, аланы адепкъылыкъларыны бийик даражада болгъанлары мени бек сейир этдирген эди. Къырыкъ градус иссиликде сюелип, ала концерт багъан майданлыны тынчлыкъларын сакълагъандыла, хар адамгъа ышанлап къарап, ишеклик тудургъан адам болмазына къайгъыргъандыла. Милицияны ол тюрлю тинтиу ишлерине адамла чамланмагъандыла. Ала жамааутны тынчлыгъын сакълар ючюн этилген мадарла эдиле. Сау болсунла аллай уллу зм кьыйын ишни бетжарыкълы толтургъанла.

Майданлада, орамлада низамны сакълауда КъМР-ни жамааут къоркъуусузлугъуну милициясына артыкъда ауур жюкню этлирге тюшгенди. Аны оноучуларидан бири Эфендиев Феликс айтханга кёре, Россейни Президенти В.В. Путин 2006 жылда 8-чи декабрде «Къабарты-Малкъар кеси ыразылыгъы бла Россей кьыралгъа кьошуулгъанлы 450-жылыгъын байрамлауну юсюнден» указгъа кьол салгъан юнден башлап, КъМР-ни МВД-сы кьурау ишлени уллу программасын тамамлагъанды. Министерстволу буйругъу бла оперативный штаб эм ишчи кьуум кьуралгъандыла. Ала МВД-ны бёлюмлерини, службаларыны, гражданланы тынчлыкъларын кьоруулау эм жамааут низамны кючлеу жаны бла ишлерине контролькъ этгендиле. Жол-патруль службаны 15 экипажы юбилейге келген къонакъланы ашырып айланыну жумушун тындыргъандыла.

Быллай шартны юлгюге келтирирчады. 17-чи августдан баштап, ишлене эм жангыртла тургъан кьурулуш объектле кече-кюн да кьалауурланы жууплылыкъларына берилгендиле. Хар жерде да -уруну коллективледе, окъуу юйледе - къоркъуусузлукъну жалчытыуну жорукъларны юсленриден ушакъла бардырылгъандыла, адамланы сакъ болургъа чакъыргъандыла. Хар затны эслергe, кёз-кьулакъ болургъа керекликсини юсюнден жашау журтларны коммунальный мюлкледе ишлегенле эмда арбаз сыйпагъанла бла кёп кере инструктажла бардырылгъандыла. Участка инспектورла 28304 энчи эмда 2208 кёп къатлы юйню, 4881 подвалны бла 5201 юй башланы тинтгендиле. Артыкъда уллу эс кьонакъ юйлени, пансионатланы ичлеринде, тийрелеринде ишеклилик туудургъан адам болмазына бурулгъанды. «Трасса-гараж», «Подросток», «Курорт-2007» оперативный профилактика операцияла бардыргъанлай тургъандыла.

27-чи августдан баштап а, жол-патруль службаланы постларында тышындан республикагъа келген автотранспорт тынгылы тинтилгенди, адамланы документлеринде кьаралгъанды. Кече уа ол постлагъа Россейни МВД-сыны ичкерлерини энчи жууаплы борчу толтургъан полкуну 121 адамы болушлукъгъа келгенди. Нальчикге кирген жерледе къошакъ халда «Искож», «Александровка»., «Кенже», «Хасания» постла кьуралгъандыла. Кече уа шахарны ичинде алты патруль кьауум эмда кёчюрюючю 9 контроль пункт ишлегендиле.

Байрам кюнледе жамааут къоркъуусузлукъну жалчытыргъа эм низамны кючлерге милицияны 3660 кьуллукъчусу, Россейни ичкерлерини 450 адамы къатышхандыла. Ф.Б. Эфендиев милицияны патруль-пост службасыны, конвой ротаны, Окъуу араны, жолда жюрюню къоркъуусузлугъну кьырал инспекциясыны, юйретилген итле бла ишлегенлени, бек кьыйын борчну тамамлаучу полкну бла Россейни МВД-сыны ичкерлерини энчи борчну толтуруучу милиция батальонуну байрам кюнледе артыкъда кёп салып, жууаплылыкъны ангылап, ишлегенлерин айырып белгилегенди.

КъМР-ни МВД-сыны пресс-службасы.

«Аламат» ансамоль тепсейди.

ДОКУМЕНТЛЕ

Жапуева Марьяна Мухамедовнаны,Мидова Оксана Мухадиновнаны, Нагоева Вера Хизировнаны Бахсан районну территориялы айырыу комиссиясыны къол кётюрюрге эркинликлери болгъан членлерини борчларындан эркин этиуню юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясы

БЕГИМИ

2007 ж. 17-чи сентябрде Нальчик ш. № 4/6

«Россей Федерацияны гражданларыны айырыу эркинликлерини эм референдумгъа къатышыргъа эркинликлерини баш гарантияларыны юсюнден» Федеральный законну 29-чу статьясыны 6-чы пунктуна, «Къабарты-Малкъар Республикада территориялы айырыу комиссияланы юслериндене» Къабарты-Малкъар Республиканы Законну 4-чю статьясыны 2-чи пунктуну «а» подпунктуна эм «Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законну 2-чи статьясыны «е» пунктуна тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясы **бегим этеди**:

1.Жапуева Марьяна Мухамедовнаны, Мидова Оксана Мухадиновнаны, Нагоева Вера Хизировнаны Бахсан районну территориялы айырыу комиссиясыны къол кётюрюрге эркинликлери болгъан членлерини борчларындан эркин этерге.

2.Бу бегимни асламлы информацияны органларына басмаларгъа.

Айырыу комиссияны председатели А.Н.ТУПИКИН
Айырыу комиссияны секретары И.А.АТМУРЗАЕВА

Кештов Музарин Хусеновични, Нахушева Эльвира Арсеновнаны Бахсан районну территориялы айырыу комиссиясыныкъ къол кётюрюрге эркинликлери болгъан членлерине салыуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясы

БЕГИМИ

2007 ж. 17-чи сентябрде Нальчик ш. №4/7

«Россей Федерацияны гражданларыны айырыу эркинликлерини эм референдумгъа къатышыргъа эркинликлерини баш гарантияларыны юсюнден» Федеральный законну 20-чы, 22-чи, 26-чы статьяларына, «Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законну 2-чи статьясына, «Къабарты-Малкъар Республикада территориялы айырыу комиссияланы юслериндене» Къабарты-Малкъар Республиканы Законну 7-чи статьясына, «Район, шахар (республика бойсунуучу болгъан шахарлар) территориялы айырыу комиссияланы адам санларыны юсюнден» КъМР-ни Айырыу комиссиясыны 2003 жылда 22-чи сентябрде чыгъарылгъан 41/5-7-чи номерли бегимине тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясы **бегим этеди**:

1.Бахсан районну территориялы айырыу комиссиясына къол кётюрюрге эркинликлери болгъан членлени салыргъа:

Кештов Музарин Хусеновични, 1946 жылда 23-чю июльда туугъанды, бийик билими барды, Бахсан муниципальный районну жер-жери администрациясыны саулукъ сакълау бёлюмюню таматасыды. Урнуу коллективни жыйылыуу кёргюзтгенди.

Нахушева Эльвира Арсеновнаны, 1984 жылда 14-чю июльда туугъанды, бийик билими барды, Исламей элде «СОШ №2» муниципальный билим бериу учреждениясны педагог-психологуду. «Молодая гвардия Единой России» битеуроссей жамааут организациясы Къабарты-Малкъар регион бёлюмю кёргюзтгенди.

2.Бу бегимни асламлы информация органлада басмаларгъа.

Айырыу комиссияны председатели А.Н.ТУПИКИН
Айырыу комиссияны секретары И.А.АТМУРЗАЕВА

Баженова Елена Владимировнаны, Кануков Валерий Уатовични, Бахсан шахарны территориялы айырыу комиссиясыны къол кётюрюрге эркинликлери болгъан членлерини борчларындан эркин этиуню юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясы

БЕГИМИ

2007 ж. 17-чи сентябрде Нальчик ш. №4/8

«Россей Федерацияны гражданларыны айырыу эркинликлерини эм референдумгъа къатышыргъа эркинликлерини баш гарантияларыны юсюнден» Федеральный законну 29-чу статьясыны 6-чы пунктуна, «Къабарты-Малкъар Республикада территориялы айырыу комиссияланы юслериндене» Къабарты-Малкъар Республиканы Законну 4-чю статьясына 4 чю пунктуну «г» подпунктуна эм 2-чи пунктуну «а» подпунктуна эм «Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законну 2-чи статьясыны «е» пунктуна тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясы **бегим этеди**:

1.Баженова Елена Владимировнаны Бахсан шахарны территориялы айырыу комиссиясыны къол кётюрюрге эркинликлери болгъан членини борчундан кесини тилеги бла эркин этерге.

2.Кануков Валерий Уатовични Бахсан шахарны территориялы айырыу комиссиясыны къол кётюрюрге эркинликлери болгъан членини борчундан эркин этерге.

3.Бу бегимни асламлы информация органлада басмаларгъа.

Айырыу комиссияны председатели А.Н.ТУПИКИН
Айырыу комиссияны секретары И.А.АТМУРЗАЕВА

Аджиев Мухамед Хасановични Бахсан шахарны территориялы айырыу комиссиясыны къол кётюрюрге эркинлиги болгъан членине салыуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясы

БЕГИМИ

2007 ж. 17-чи сентябрде Нальчик ш. № 4/9

«Россей Федерацияны гражданларыны айырыу эркинликлерини эмда референдумгъа къатышыргъа эркинликлерини баш гарантияларыны юсюнден» Федеральный законну 20-чы, 22-чи, 26-чы статьяларына, «Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законну 2-чи статьясына, «Къабарты-Малкъар Республикада территориялы айырыу комиссияланы юслериндене» Къабарты-Малкъар Республиканы Законну 7-чи статьясына, территориялы айырыу комиссияланы «Район, шахар (республиканы бойсунуучу болгъан шахарлары) адам санларыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны 2003 жылда 22-чи сентябрде чыгъарылгъан 41/5-7-чи номерли бегимине тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясы **бегим этеди**:

1.Аджиев Мухамед Хасановични Бахсан шахарны территориялы айырыу комиссиясыны къол кётюрюрге эркинлиги болгъан членине салыргъа. 1980 жылда 31-чи июльда туугъанды, бийик билими барды, Бахсан шахар округну жер-жери администрациясыны экономика анализ эм прогноз бёлюмюню баш специалистиди. Бахсан шахар округну Совети кёргюзтгенди.

2. Бу бегимни асламлы информация органлада басмаларгъа.

Айырыу комиссияны председатели А.Н.ТУПИКИН
Айырыу комиссияны секретары И.А.АТМУРЗАЕВА

Абдуллаланы Исмайылны жашы Мустафаны, Теммоланы Ахматны жашы Исмайылны Эльрус районну территориялы айырыу комиссиясыны къол кётюрюрге эркинликлери болгъан членлерини борчларындан эркин этиуню юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясы

БЕГИМИ

2007 жылда 17 сентябрде Нальчик ш. № 4/4

«Россей Федерацияны гражданларыны айырыу эркинликлерини эмда референдумгъа къатышыргъа эркинликлерини баш гарантияларыны юсюнден» Федеральный законну 29-чу статьясыны 6-чы пунктуна, «Къабарты-Малкъар Республикада территориялы айырыу комиссияланы юслериндене» Къабарты-Малкъар Республиканы Законну 4-чю статьясыны 2-чи пунктуну «а» подпунктуна бла «Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законну 2-чи статьясыны «е» пунктуна тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясы **бегим этеди**:

1.Абдуллаланы Исмайылны жашы Мустафаны бла Теммоланы Ахматны жашы Исмайылны Эльрус районну территориялы айырыу комиссиясыны къол кётюрюрге эркинликлери болгъан членлерини борчларындан эркин этерге.

2.Бу бегимни асламлы информация органлада басмаларгъа.

Айырыу комиссияны председатели А.Н.ТУПИКИН
Айырыу комиссияны секретары И.А.АТМУРЗАЕВА

Газатулина Елена Викторовнаны, Курданланы Салихни жашы Сюлеменни Эльрус районну территориялы айырыу комиссиясыны къол кётюрюрге эркинликлери болгъан членлерине салыуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясы

БЕГИМИ

2007 жылда 17-чи сентябрде Нальчик ш. № 4/5

«Россей Федерацияны гражданларыны айырыу эркинликлерини эмда референдумгъа къатышыргъа эркинликлерини баш гарантияларыны юсюнден» Федеральный законну 20-чы, 22-чи, 26-чы статьяларына, «Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законну 2-чи статьясына, «Къабарты-Малкъар Республикада территориялы айырыу комиссияланы юслериндене» Къабарты-Малкъар Республиканы Законну 7-чи статьясына, «Аланы полномочияларыны болжалы бошалгъаны бла байламлы кьурал ырзыгъа керекли территориялы айырыу комиссияланы тизмесини, аланы саналы юсюнден» КъМР-ни Айырыу комиссиясыны 2006 жылда 22-чи ноябрде чыгъарылгъан 109/10-1 номерли бегимине тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясы **бегим этеди**:

1.Эльрус районну территориялы айырыу комиссиясыны къол кётюрюрге эркинликлери болгъан членлени салыргъа:

1969 жылда 6-чы августда туугъан, бийик билими болгъан, Эльрус муниципальный районну жер-жери администрациясыны граждан болумуну актларын жазыу бёлюмюню баш бухгалтери, «Россейни аграрный партиясы» политика партиясы Къабарты-Малкъар регион бёлюмю кёргюзтген Газатулина Елена Викторовнаны;

1962 жылда 1-чи ноябрде туугъан, бийик билими болгъан, «Эльбрусводоканал» ОАОну баш инженери, «Россейни либерал-демократия партиясы» политика партиясы Къабарты-Малкъар регион бёлюмю кёргюзтген Курданланы Салихни жашы Сюлеменни.

2.Бу бегимни асламлы информация органлада басмаларгъа.

Айырыу комиссияны председатели А.Н.ТУПИКИН
Айырыу комиссияны секретары И.А.АТМУРЗАЕВА

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини ючюнчю чакъырылыуну депутатларын къошакъ айырыула жаны бла округ айырыу комиссияланы полномочияларын 5-чи номерли Бахсан, 22-чи номерли Республикалы, 23-чю номерли Киров, 38-чи номерли Ара, 43-чю номерли Гитче Къабарты, 49-чу номерли Экинчи Чегем, бир мандатлы округлада территориялы айырыу комиссияланы боюнларына салыуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясы

БЕГИМИ

2007 жылда 17-чи сентябрде Нальчик ш. № 4/1

«Россей Федерацияны гражданларыны айырыу эркинликлерини эмда референдумгъа къатышыргъа эркинликлерини баш гарантияларыны юсюнден» Федеральный законну 25-чи статьясына 1-чи пунктуна, «Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутатларыны айырыуланы юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законну 20-чы статьясыны 10-чу пунктуна тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясы **бегим этеди**:

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутатларын къошакъ айырыула жаны бла 5-чи номерли бир мандатлы Бахсан айырыу округда округ айырыу комиссияны полномочияларын Бахсан шахарны территориялы айырыу комиссиясына, 22-чи номерли бир мандатлы Республикалы айырыу округда эмда 23-чю номерли бир мандатлы Киров айырыу округда округ айырыу комиссияланы полномочияларын Нальчик шахарны территориялы айырыу комиссиясына, 38-чи номерли бир мандатлы Ара айырыу округда округ айырыу комиссияны полномочияларын Прохладный шахарны территориялы айырыу комиссиясына, 43-чю номерли бир мандатлы Гитче Къабарты айырыу округда округ айырыу комиссияны полномочияларын Терк районну территориялы айырыу комиссиясына, 49-чу номерли бир мандатлы Экинчи Чегем айырыу округда округ айырыу комиссияны полномочияларын Чегем районну территориялы айырыу комиссиясыны боюнларына салыргъа.

2.Бу бегими он сейчиллиди халда басмаланнган юнден башлап кюч алады.

3.Бу бегимни «Кабардино-Балкарская правда», «Адыгэ псалъэ», «Заман» газетледе басмаларгъа.

Айырыу комиссияны председатели А.Н.ТУПИКИН
Айырыу комиссияны секретары И.А.АТМУРЗАЕВА

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутатларын айыуырыула жаны бла кандидатны айырыу фондуну бла айырыу биригиуню айырыу фондуну ырысхыларындан битеу этиллик къоранчланы 2007 жылгъа бек уллу суммасын тохташдырыуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясы

БЕГИМИ

2007 жылда 17-чи сентябрде Нальчик ш. № 4/3

«Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутатларны айырыуланы юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законну 60-чы статьясыны 5-чи, 7-чи, 8-чи, пунктларына тийишлиликде, «2005 жылгъа федеральный бюджетни юсюнден» Федеральный законнга, «2006 жылгъа федеральный бюджетни юсюнден» «Федеральный законнга, «2007 жылгъа федеральный бюджетни юсюнден Федеральный законнга эмда Кьырал статистиканы федеральный службасыны Къабарты-Малкъар Республикада Территориялы органыны шартларына кёре Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутатына кандидатха битеу этиллик къоранчланы 2007 жылгъа бек уллу суммасын айырыу фондну ырысхысындан эсебинден 39 450 сом ёлчемде тохташдырыргъа.

2.Айырыу биригиуге битеу этиллик къоранчланы 2007 жылгъа бек уллу суммасын айырыу фондну ырысхысындан 1315000 сом ёлчемде тохташдырыргъа.

3.Бу бегимни асламлы информация органлада басмаларгъа.

Айырыу комиссияны председатели А.Н.ТУПИКИН
Айырыу комиссияны секретары И.А.АТМУРЗАЕВА

Тукъум жыйылыуда

Белгилисича, уллу, гитче тукъум болса да, аны адамлары бир эпде нева бир жерде жашап турмайдыла. Бютюнда цивилизация кире, жайыла баргъаны сайын , ол бекден-бек эсленеди. Болсада, Кавказда эртеден да жюрюгенине кёре, тукъумну адамлары бир бирлерин билмеген, бир бирге бармагъан, бир бирлери бла тюбешмеген, къайсылары къапайда жашагъанларындан хапарлары болмагъан кезиуле хазна болмайдыла. Бир бирлерин биледиле, жууукълукъ жюрютедиле. Бир от жагъадан жайылгъ-

Суратда: Сокъурланы тукъум тюбешиулеринде. Столну башында олтургъан Сокъурланы Башир, аны онг жанында (сюелип тургъан) Сокъурланы Ибрагим.

Таукенлары, Маммелары, Сокъурлары да бир от жагъадан жайылгъандыла

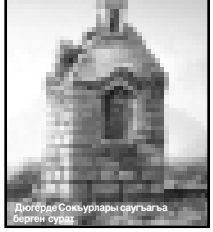

Дюгерде Сокъурлары саугъагъа берген сурат

анла, артда тукъумлары башха-башха айтылгъанлыкъгъа, къуулан юнлеринде, къыйылыкъ жеттенде да бир бирлерин табадыла, бир бирге болушадыла. Тукъумну сыйын, намысын кётюрген затла да аладыла.

Былайда бизге не зат айтырга сюебиз: Сокъурланы тукъумну адамлары – къарт аппала, атала айта келген хапарлагъа кёре, аланы тукъум къарындашлары – Таукенлары бла Маммелары, ючлерини да бурунгугу ата-бабалары, Огъары Малкъардан чыгъан, бир от жагъадан жайылгъандыла. Кёплери Тёбен эм Огъары Жаматала эпде тохташхандыла. Аны бу юч тукъумну къартлары, жашлары да биледиле.

Север Осетия-Алания Республикада къарындашлары – Сокъурлары жашагъанларын мындагъыла да биле эдиле, алай тюрлю-тюрлю сыйтаула бла байламлы, шёндюге дери тобешиалмай турлагъандыла, бир бирни да кёралмай. Бир бири бла танышыргъа уя эртеден юсегендиле. Алгъараксыда аланы ол мугратлары толтыргъанды. Осетияда жашагъан Сокъурланы чакъыырыулары бла Къабарты-Малкъардагъаланы тукъум таматаларындан бири, биринчи раннны капитаны Сокъурланы Баширни башчылыгъында, бир къаум адам болуп, ол къарындашларына кёнакъгъа баргъандыла. Эльхотов бийикледе, немецли-фашист аскерлени алларын тыйып, артха къуугъан жерде совет аскерчилеге-солдатлагъа салынгнан эсгертмени аллында таматала бла бирге миллет киймине кийген къызла бла жашла поллери, тепсеулери, жарыкъ музыкалары бла тюбегендиле. Жигитлени эсгертмелерине баш ургъандан сорабашир, кёп тюрлю шартла кетлирип, алайда жыйылгъанланы барысын да уруш жылларда гитлерчи башкеслени Совет Союзда, башха жерледе да кюйюзю ишлери бла къысха шагъырей эттенди. Милиционла бла адамланы жашауларын юзген бу къазаятда СССР-ни битеу халкъларыны шуёхлукълары бла къарындаш бирликлери хорлагъандыла.

- Кёп ёмюрледен бери да дюгерлле, малкъарлыла, къабардыла, къоншула болуп, шуёхлукъда бла жарашыулукъда жашап келедиле, - дегенди Осетиядагъы Сокъурланы акъсакъаллардан бири Ибрагим. – Мындан юч жыл алгъа Дюгерде эки жюзден артыкъ юйюрю болгъан Сокъурланы тукъум жыйылыуларында мында, Юг Осетияда, Къабарты-Малкъарда жашагъан Сокъурлары бийиш бирге жыйылыргъа деп оноу этген эдик. Мен бек къуугъанганма тюбешгенибизге. Бир бирибизни игирек билликбиз. Шуёхлукъ, къарындашлыкъ – анга жеттен не барды! Бу бизи жыйылгъан юйню иеси, аны ишлей туруп, Осетияда бла Къабартыда Малкъарда жашагъан Сокъурлары мында тюбеширле деген эди. Биогонлюкде ол кеси жокъ эсе да, аны Мураты толгъанды. Кавказны адамлары хар заманда да жигитликлери, ахшы къонакъбайлыкъары, адет-тёре, намыс деген затланы биийкде жюрюте билгенлери бла айырмалы болуп келгендиле. Мен бу алгъыш аякъны битеуда Сокъурланы тукъумлары ючюн кётюреме. Аз заманда сора да, Турцияда, Сирияда, Иорданияда да жашайдыла. Дуниянда тынчлыкъ-ырахатлыкъ болсун, бизни сабийлерибиз а насыплы ёссюнле.

Ариу жасалгъан хант къангала уя кётюралмай эдиле берекетни. Къой, туар этми дейсе, дюгер хычинле, шишликле да тохтамай келгенлей. Мор бетли дюгер сыра. Не сюйсенг да табарыкъса, зринмей узал ансы къангагъа. Уллу арбазны бир мюйюшюнде миллет тартыуда, жырла тохтамай согъуладыла. Тепсеген жашла бла къызла, учуп баргъан къанатлыла, ариу сёюледеле, къартла эрттегили халкъ жырланы айтханларында уя, бурунгугу нартланы арасына тюшюп къалгъанча сунаса кесинги.

Бир кесекден дюгер тартыуланы къабарты, малкъар тартыула алышындырадыла. Тилин билгенча, алай жырлата эди Сокъурланы Анжела къобузну. Кенгде олтургъанла да алайгъа басынадыла. Жууугъарыкъ келедиле, бу сейирлик тартыуладан юлюш алырга сюйгенча. Алгъан да зте эдиле, къабарты тартыу къафагъа, малкъар тюз тепсеу тартыугъа тынгылап. Тепсегенлеге уя биютюнда жангыдан къанатла битдиле. Хар зат да аламат эди – жыр да, тепсеу да, адамланы кёллери да.

Къарындаш республикадан келген, аны тамыры малкъар тилден чыкъгъан бир тукъумну адамларыны тюбешиулери керти да сейирлик эди. Айырылгъан заманнан жетенде уя, бизни республикадан баргъан Сокъурлары анда къарындашларыны Минги таулу омакъ суратын саугъагъа берингдиле. Кёнакъбайла да къурулай жибермегендиле кёнакъларын. Озгъан ёмюрде Сокъурланы зтлеринде ишленген сейирлик кьаланы суратын берингдиле. Анга биогонлюкде да Сокъурланы кьаласы дейдиле.

Осетияны белгили жырчыларындан бири Сокъурланы Валерий, поэт Пюрчиновну сёзлеринде этилген тукъум жырларын айтханда, къууанггандан кёз жашларын сюртгенле да бар эдиле. Ариу эдиле аны сёзлери, макъамы да, жюрекге жетерча.

Кёпсагъатлыкъ тюбешиу терк озду. Къабарты-Малкъардан келген сыйлы кёнакъланы ашыырыр заман да жетди. «Инженер» ачыкъ акционер обществону генеральный директору Сокъурланы Леонидни башчылыгъында бир къаум жашла кьарындаш кёнакъларын КъМР-ни чегине дери ашырдыла.

Ахырында айта кетерге сюебиз: кимледиле Сокъурлары, къайдан жайылгъандыла? Бир тюрлю даулашсыз таулу, малкъар сёзден чыкъгъан тукъумну адамлары Россейни башха жерлеринде да тюбейдиле. Аланы бирлери мусулманладыла, башхалары христианла. Тил илму бла кюрешген алимле аны тохташдырыр ючюн тинтиу ишлерин бардырадыла. Бир зат а баямды: Таукенлары, Маммелары, Сокъурлары бир от жагъадан жайылгъанлары. Ала къалай бла ючге айырылдыла? Къалай-алай болса да, тюбешген игиди. Ол шуёхлукъну, къарындашлыкъны кючлейди. Бир бирни ариу кёрюп, жарашып жашаргъа жол салады.

АЛИКАЛАНЫ Владимир,
СОКЪУРЛАНЫ Жамболат.

Ф.Э.Дзержинский туугъанлы 130-жыллыгына

Жаш Россейни келир заманын къоруулагъан

Феликс Дзержинский, граждан урушдан сора къырал къоркъуусулукъну ата журтлу органларына башчылыкъ этген бла да къалмай, Совет Россейни промышленностун айныгъыуна бек улуу къыйынлыкъ къошханды. Ол жаны бла экономика политикасы, мюлк расчётну эм рынок болумланы башламчыларындан бири эди. Аны инсанлыкъ даражасына тюз багъа бичер ючюн, ол жашагъан эм ишлеген заманны болумларын эсге алырга керекди.

Феликс Эдмундович Дзержинский 1877 жылда Виленский губернияны Ошмянский уездини Дзержиново элинде (шёндю Минск областны Столбцовский районну) артыкъ улуу байлыгъы болмагъан дворян юйюрде туугъанды. Атадан бла анадан эртте окъуна якъюз къалгъан сабийле юн сайын да халкъгъа этилген зорлукъну эм артыкъысыкъны кёре туугъандыла. Белоруссияны эм Литваны шахарларында асмакъланы, ачлыкъны эм жаланнгачлыкъны, ауругъанланы, Сибирьге жиберилген тутмакъланы... Баям, гимназияда окъугъан жыллардан окъуна Феликсни къыралда бола тургъан ишлеге – тенгсизлиге, артыкълыкъгъа къажау кюреши башлагъаны сабийлигинде кёргген затлары бла байламлы болур.

1917 жылда, февраль революциядан сора, Дзержинскийни Бутыр тюрмеден эркин этгенлеринде, анга 40 жыл чакълы болса эди. Жашауну 22 жылын ол тюрмеледе, ссылкалада, каторгалада ётдюргенди. Тюрмеле аны саулугъун къурутхан эдиле, алай тюзлюк ючюн ахырга дери кюреширгге таукеллигинден тюнгюлталмагъандыла.

Оюлгъан, чачылгъан Россейни сакълар, аягъы юсюне салыр ючюн, Дзержинский ишни бек къыйын жерлеринде баргъанды. Петроградда почтаны эм телеграфны ишлерин контролгъа алгъанды, андан арысында Революция Ич Иччлерини халкъ комиссариатына башчылыкъ этгенди. Ол заманда анга «низамны эм тынчлыкъны комиссариаты» дегендиле. Бандит шайкала, уголовникле, анархистле кюндзгю кюнде адамланы ёлтюрюп, фатарланы, тюкенлени, банкланы тонап тургъанларында, элледе дезертирлени бандалары айланнгланларында, аны борчу эди алагъа къажау «уруш ачыгъы»- Аны бла бирге комиссариат ачыкъны аш-азыкъ бла жакъчытыу бла да кюрешгенди.

1917 жылда 20-чы декабрде Халкъ Комиссарларны Совети контрреволюциягъа, саудиогерчиликге эм саботажгъа къажау кюрешиу жаны бла Битеуроссейге чрезвычайный комиссия куруяну юсюнден бегимни къабыл этгенди. Аны председателине Ф.Э.Дзержинский салынгнанды. Ол башчылыкъ этген ВЧК кёп кюртреволюция организацияларны ачыкъларгъанды эм къурутханды. Ол санда ингилизли разведчик-дипломат Локкартны улуу заговорун – «посолланы заговорларыны» оноучусун.

Къыралда тохташхан жангы властны чекистлени уллу болмагъан къаууму къоруулагъанды. Онжетинчи жылны ахырына дери ала битеуда 23 адам болгъандыла. Экинчи жылында, 1918 жылда, Правительство Петроградданы Москвагъа кёчгенден сора, ВЧК-да, шофёрланы, машинистканы, курьерлени, буфетчицаланы, юй тюп сыйпаучуланы да санап, 120 адам ишлегенди. Ма ол аз къауум мингле бла душманлагъа къажау кюрешгенди. Ол кюрешде чекистле кёбюсюнде мардаланнгандыла. Ол сыйны ишде бла магъанаы ВЧК-ны комиссиялары тутхандыла, ала арада зм жер-жерледе да ишлегендиле.

Чекистле жер-жерледе аш-азыкъ продуктла хазырларгъа болушхандыла, «жашыт» эшелонланы керекли жерлеге, жолда тыйгъыч болмай, текъ жетдиргендиле. Ачлыкъ кирген областладан жюз мингле бла сабийле къыралны жашау игирек болгъан районларына кёчюрюлгендиле. Андан сора да, Феликс Эдмундовични башчылыгъы бла къыралда сабийлеге болушлукъча ахча эм багъалы затла жыйыу бардырылгъанды. «Къарар адамы болмай къалгъан эм ауругъан сабийни ыйыкълары», субботникле бардырылгъандыла, битеу предприятиела мардадан тышында эки «сабий сагъат» ишлегендиле.

Республикада ётмек паёк юннге 50 грамм болгъан бек къыйын заманда Дзержинскийни баламчылыгъы бла энчи сабий карточкала чыгъарылгъанды. Алагъа бир айгъа 30 ётмек эм 30 аш-азыкъ талон, анга кёре тюш азыкъгъа эки блюдо бергендиле. Сабийле ишчиледен, къызыл аскерчиледен да кёп пайк алгъанды. Биягъы Феликс Эдмундовични башламчылыгъы бла, акъыллабалыкъ болмагъан аманлыкъчыланы юйретир, тюз жолгъа салыр мурат бла «урунуу коммунала» къуралгъандыла. Аланы аралыкъда бек игиге саналгъан, Харьковну къатында орналгъан «коммунагъа» А.С.Макаренко башчылыкъ эттенди. Юйретиу ишни анда жыйышдырылгъан сынауу кёралда эм андан тышында да хайырланылгъанды. Макаренко бла Дзержинский къурагъанча «школа-коммунала» бусагъатлада да бардыла – тап консервативный Англияда окъуна.

1921 жылда, ачлыкъ 25 миллион адамы болгъан жыйырмагъа жууукъ губерниягъа жайылгъанда, Дзержинский ачлыкъ кирген районлагъа мирзеу бла болушуучу къурагъанды. Чекистени аз къауму бла (40 адам) ол жыл тирлик иги болгъан Сибирьге мирзеу хазырларгъа баргъанды. Юч айдан ачлыкъ сынагъан Центр бла Поволжье 23 миллион пуд мирзеу эм 1,5 миллион пуд эт алгъанды.

Советлени Республикасын «ачдан ётюрмез» ючюн, ол къыралны башы темир жолчуу да болгъанды. Аны хызыкъ асламлагъа этген: «Транспорт жокъ эсе – мирзеу жокъ-ду!», «Жолда тыйылгъан хар вагон – сабий ёлюкледиле!» деген чакъырыулары, топ атылгъанча, алай эшитилгендиле. Бир ненча айны ичинде къыралда эки мингден аслам кёпюр жангыртылгъанды, 2374 паровозгъа эм 10 минг километр чакълы темир жолгъа ремонт этилгенди. Андан сора темир жол транспорт ири ишлеп башлагъанды.

Бир-бир коммунистлеча бол май, Феликс Эдмундович арсарсыз большевиклени жангы экономика политикалары жаны болуп сюелгенди, рынок халланы айныгъыну тюзге санагъанды. 1924 жылдан башлап, ОГПУ-ну председателини къуллугун да толтура, аны бла бирге СССР-ни Халкъ мюлкюню Битеуроссей Советине (ВСНХ) башчылыкъ эттенди. Анда ишлерге революциягъа дери окъуучан сыналуу спецциалистлени алгъанды, рынок формаланы айныуларына себеллик этгенди, эллилеге къысыулукъну ну тохтатыуну излегенди.

Дзержинский тамамлагъа кюрешген кёп халкъ-мюлк борчла бюгюн да магъаналарын тас этмегендиле. Сёз ючюн, ол былай айтханды: «Россейни машинала эм оборудование келтирген къыралдан машинала эм оборудование эттген къыралгъа айландырыргъа керекди. Ол иш бардыылмаса, бизни заводларыбыз жабылыргъа, кесибиз а тыш къыралны капиталгъа жалынчакъ болургъа боллукъбуз. Шёндю бизи агъач, лапотный Россей эсек, темир Россей болургъа керекбиз».

ВЧК-гъа башчылыкъ этгенде аны быллай сёзлери да болгъандыла: «Мен акъыл этгенден, энчи (персональный) машиналаны кетирирге заман жеттенди, ол санда меникин да. Бир энчи машина бар эсе, ала кёп болуп кетеридиле».

Шёндю чиновникленча 2-миллионлукъ армиясы (аланы санына къошула барады) бек багъалы иномаркала бла айланадыла, ызларындан джипле бла – къалаулары. Аланы биргелерине, кёбюсюнде уя аласы – къатынлары бла сабийлери жюрюйдюле къырал машиналада. Аллай улуу, керексиз къоранчла этиуню дуниянь бек бай къыралы окъуна унарыкъ тюйолдю.

Ол аллай адам эди – «темир Феликс», революцияны рыцары. Аны айтханлардан биогонгю чиновникле жаратмайдыла. Ол себепден кир жагъарга кюрешедиле анга. Соловкиледе, ГУЛАГ-ны лагъаларында бергенлеге ючюн, 1937-1938 жыллада бардырылгъан сталинчи репрессияла ючюн да аны терслеп. Феликс Дзержинский аллай эмле башлаыырдан ири кесек да алгъа, 1926 жылда 26-чы июльда, ёлгенини юсюнден а бир заманда эм бир жерде да сагъынмайдыла. Ол узакъ жыллада окъуна законнга бузукълукъ этиуге кьажау бек къаты сюелген Феликс Эдмундовичи болгъанын да эсге тюшюрюрге сюймейдиле.

А.КАЗАКОВ,
тарых илмуланы кандидаты.

Таурух

Акъсакъалны осуяты

Андан бери талай жылла ёздула. Сабийле тууа, жашлан къарт болма, кёп тёлю бир бирлерин алыша барадыла. Бу таурух а, аууздан –ауузгъа ётте , биогонлюкде да халкъны эсинде сакъланады.

Ол заманлада адамла хаж кьылыргъа жаяу бара эдиле. Жаяу дегенде да, аты болгъан атына, эшеги болгъан эшегине хол азыгъын, кийимин жюклегенди. Ма бир жол тау эпледен бирингден кьауум адам Мекка-Мединагъа тебирейдиле.

Азмы-кёпмю бардыла тенгиз жагъада бир тюрк эпге жетдиле. Алайда жашладан бири кьаты ауруйду, онгсуз болады, андан ары баралмайды. Нёгерлери тилеп, аны бир тюркланю юйюнде кьоядыла. Бир юйыкъда сора ол, ауруну хорлай, иги жанына айлана тебирейди.

Бир кюн жашы тенгиз жагъарча барады. Бир дуппурда олтуруп тургъан кьартны эслейди. Кьарт дегенде да, узун, чыммакъ сакъалы бла, эртгелили кьартладан. Анда, бир сейирлик зат кёргенча, кьарамын Шимал жанына буруп тура эди ол. Сора кьоюнундан кьамиш сыбыгъынны чыгъарды да, аны согъуп тебиреди. Жаш аны кьатына жууугъаракъ барды. Кьарт болса да, акъ шинпи, ариу кьаны болгъаны кёрюнюп тура эди. Бу эпни адамына ушамайды.

Бираздан ол кьарт сочъ эпчасын макъамлагъа эс буруп башлайды. «Да быланы уя мен да эшитгенме, биленме. Аланы сокъмагъан бизде хазна сабий окъуна жокъду. Тохта, сыбызгъы да къамишден ишленип, да бу бизни таулу сыбызгъыды», - дей кеси кесине, кьартны аллына барады. Ол а, аны кёргенлей, сокъгъанын тохтатады, сыбызгъыны уя кьоюнуна букъдурады.

Жащ кьартха бурулуп, салам бергенден сора: «Сен кимсе? Тюзюн айт. Неда таулуса, неда таулу кишиден бла кьатынданм туугъанса. Бизни макъамланы кьайдан билесе»,- деп сорду.

Аны эшитгенде, акъсакъал, эпгеннп уяннганча, титиреп, жашха кьарамын буруп тохтады. Ёрге кьобар акъыл этди да, болалмады. Сора онг кьолун келеннге узатды. Аны кёргенде, жаш аллына барып, кьолтугъандан тутуп, ёрге кьобарды. ... Ол а, кьалтырай, жашны башын, инбашларын да сыпады. Сора: «Кийиннгге-нинге кёре, сен таулуса, мухар бёркюнг, чепгенинг, белингде кьара кьаманг. Бир заманда мен да алай кийиниучю эдим. Атам берген кьамам бюгюнлюкде да сакъланыпды», - деди. «Хау, сен тюз айтаса, мен таулума. Бу сенден эшиттен макъамланы да манга атам кюйретген эди. «Сора таулуса? Аллаха шукур! Эшиттенди ол мени тилеклерими. Энди ёлсем да кьайгъырмайма. Осуятымы этер адам табылды»,- деди акъсакъал.

Кюн орта болур эди. Жашил дуппурну башында бир акъсакъал бла жаш адам, озгъан ёмюрлени бла биогонню шагъатларына, бирде тенгиз таба кьарай, бирде уя баллырын жерге иеп, кёп хапар айтрыла. Айтхан кьарт эте эди, жаш а тынгылайды.

- Айтчы, балам, сен кьайсы зледенсе, ауазынга кёре, бизни аууздан болурса дейме?

-Мен Ю-кумельденме. Атам, аны атасы да анда туугъандыла, жашагъандыла, ол эпде асырагъандыла. Кьуй, ол пойолбиз. Кеси кьыйынлыкъ бла жашап келебиз. Мал кютебиз, сабан сюребиз. Кишиге хатабызны жетдирмей, халал кьыйынлыбызны ашайбыз. Кьартыбызы, жашыбыз да бардыла. Уаахтысы жетген кеге барады, кьалтыанла уя жашау этебиз.

-Оллох, оллох, дуния сейир пойолдю де да тур. Да мен да анданма. Черекни шорхасынан суун ичгенме, жайда юнлюм бетинде кьойла кютгенме, маракосунда ашагъанма. Кьышда уя бузда бугъа мюйюзюнден ишленгген хайнжну кьаманча бла пойдюм, серекеле бла тёшлеринден ючдум.

Хар айтханы кёз аллына келгенча, хапарчы, кьарамын бир жанына бургъанлай, бираз тургъу. Сора нёгерине, бир ачыу зат эсине тюшгенча, мудах болып, сен кьайсысыны жашыса деп сорду.

Атамы аты Махмутду. Биз тёрт жаш болабыз. Мен гитчесиме. Атым Алийди. Юч кьарындашым юйдегили болгъандыла, мен а алыкъа угъай. Атамы осуятын толтура, хаж кьылырыгъа чыкъгъан эдим. Былайгъа жеттенлей, ауруп, андан ары баралмай турама. Энди игиракъ болгъанма, нёгерлерними кьайтырларын сакълайма.

Хапарны эшиттенден сора кьарт бираз жарыды. Жашны кьучакълады: «Атаг эсимдеди. Ол менден гитче эди. Мен аны тамата кьарындашы Хасан бла тенгме. Ала тирменден ёргерек жашаучу эдиле. Атым а Жантуугъанды. Алай эпде Кьаракиши деп биреу бар эди, аныкъыладап сунуп, андан ачыуландым. Ол адамны юсюнден а не айталгъынсаса», - деди.

- Таныймайма, хапарын эшиттенме. Мен да туугъунчу болгъан ишди. Уугъа кетип, андан кьайтмай кьалгъанды. Ёлюпю окъуна табылмагъанды. Юйдегиси жокъ эди. Сабий бузукълукъ этсе, этмеле: «Ой, сен аман Кьаракишини» деп айтадыла, ансы иги бла аты сагъынылгъанды деп билмейме.

- Да сора мени хапарыма тынгылса. Ол Кьаракишини хатасындан мангъа элимден, журтумдан, халкъымдан да айырылгъра тюшген эди. Кёп кьыйынлыкъла да сынадым, бир кьуунн кёрмей, жашауму да ётдюрдюм.

Гитче эгечим бар эди Зухра деп. Суу суратча бир ариу затчыкъ. Экибиз да гитчелей, атадан, анадан да ёксюз кьалып, жууукъларыбызда ёсген эдик. Бираз улларыбызгъандан сора ата юйюбюзге кьайтабыз. Жерибизни ишлей, аны бла кечине турабыз. Эгечими орамгъа чыгъарын сюймейме, адам кёзюнден кьоркъама. Жашагъан ёмюрюмде кёп жерледе болдум, кёп халкъланы ичинде айландым, алай, Зухурача, ариу тиширыу кёрмегенме. Эгечимди деп айтмайма, тюзю алайды.

Алай арилуугъу анга жау болду. Бир жол, нёгерлери бла суу альгъгъа бара тургъанлай, муу Кьаракиши кёрюп кьоды. Андан сора келечиле жиберип, кьызны тилеп тебирейди. Ол а унамайды. Бир кере ишден юйге келсем, эгечим босагъада олтурып, мудах болуп тура эди.

- Сен кеттенлей, Кьаракиши келди. Айтханыма бой салмасанг, Жантуугъанны ёлтюрюкме, - деди. Аманлыкъ ишни кьолгъа алгъан, аны этмей кьоймаз. Кесибизге тюз оноу этмесек, ол бизге мында жашау бермез, - деди.

- Сёзюн тауусун, эгечим кёзюме кьарап тохтады. «Да алай зсе, аны алгъаракъ мен ёлтюрейим. Сора бизге киши да чырмау этмей жашарбыз»- дедим. Эгечим унамады. «Мурдарла болуп зле кьалай чыгъарбыз. Огъурлу атыбызны кирге кьалай бойийыкъ»-деди. Аналыкъ, эгечлик да эте эди он манга. Мен да аны айтханын жерге салмагъанма бир заманда. Танг аласына дери оноулашдыкъ. Ол кюнледе тёбен зледен хаж кьылыргъа адамла барлыкъ эдиле да, алагъа кьошулуп, бу тийреледен узагъырыкъ кетер акъыл этдик.

Зухура жол азыкъ хазырлады. Мен а кийим болгъанын, жатар жерни артмакъларгъа жыйып, эшегибизге жюкледим. Кече ортасында, энди адамла тынчайдыла дегенден сора, эгечиме эр киши кийимле кийдирдим да, жолгъа чыкъдыкъ. Сора хаж кьылырыгъа баргъанлагъа тюбеп, ала бла бирге тебиредик.

Жолну кьыйынлыгъыны неден айтаса. Кесинг да сынагъан болурса. Арбазыгъан кьоясинг окъуна жунчуйса. Бизни жолубуз а узакъ эди. Кёп алтын, журтланы артда кьойдукъ. Черекени юслери бла арталлыда сёзюн анчыламагъан миллетлени жерлери бла да ётдюк. Ач, сусап болургъа да тощдю. Ахырында Тюркге жетдик. Улуу эп тийресинде тохтадыкъ. Ата журтубугъа ушаш тау, тёшю да бар. Таза черегин а бюгюнда бек жаратдыкъ. Эгечим бла оноулашып, алайда кьалыр акъыл этдик. Экени жерге ол кьобузуну алайда тохтагъанын нёгерлерибизге билдиридик. Ала да жолларына кетдиле, биз а фатар тупп, ол эпде кьалдыкъ. Фатарны иелери эки кьаратон кьарт эдиле. Кеслери да бир огъурлу адамла. Тюз да сабийлеринча кёрюп тебиредиле. Зуурдой жумушну алагъа жетдирмейдик. Мен да бир бай кишиге жыйкъычы болуп иште тохтадым.

Аз-аздан энни адамы бла шагъырей бла тебирейме. Шёхла да чыгъадыла. Кьонщум Камал бла иги дос болабыз. Терк-терк бир бирге бара турабыз. Тийрени кьызлары Зухура бла танышадыла.

Энни адамы аман тойюл эди. Жарлы кьайда да жарлыды. Битеу да кьайгъысыюйюн, юйдегисин кечиндиргген. Сабандамы, малдамы болады, танг аласы бла юйюнден чыгъады, сау юйюн белин тюзетмей ишлейди. Кьол кьыйынны бла жашаргъа кюрешеди. Алай кюнлерин кётюралмагъанда, пыржындан эсиргенле да кьайда да табыладыла.

Эгечимни ариулугъу битеу зле хапар болуп жайылды. Мен кьолунда ишлеген бай да аны эшитди. Бир жол манга: «Эгечинги кьатын да, кьойгъа сайийге кьарасын. Аны да хакъын тёлерме. Экиги да хайыр этсегиз, теркиракъ юй алырсыз. Ёмюрюнг фатардамы кетеркиди»,-деди. Ингирде оноулашдыкъ да экинчи юн Зухурани ишге этдим.

Ол да, кёсин жарашдырып, тап ишлеп тебирейди. Бир зайыкъ, эки зайыкъ озады. Бир ингирде эгечим айтады: «Бир кьара кишиден кьутулабыз деп, журтубузну кьойон, жер этегине келгенбиз, болсада умутубуз бла сюйгенча болмады. Андан да кьарасына тюбегенбиз. Бу жаны хата этмей кьоярыкъ». Тюйюлдю. Былайдан да теркиракъ кетейик».

Ахыры 4-чю бетдеди.

Магъаналы тема

Кёп затдан къуру къойгъан ичги

Ичгичиликге кьажау кампания къыралыбызда бир кезиуде тёреге айланнган эдиле. Кёпле алыкъа унутхан болмазла Горбачёв бла Лигачёв къураган ишни.

Не заманда да жамауат ичгичиликге кьажау болгъанлай келеди. Юйорледе, медицина учреждениялада, право сакъланлагъан органла бардырган ишле барысы да бошуна этилгенча кёрюнеди. Нек дегенде ичгиге адгинганла кёп бола барадыла. Жарсыугъа, андан ёлюп кеттенле да аз тюйолдюле.

Мени танышларымы арасында ларёклада ишлеп, аракъы сатханлары бла кёбюсю тишириыладыла. Ол а сейир тюйюлмюдю? Аллараны чагъыр ишлеп келгенлени жаратмагъанча этип, кьаш-баш тюйгенликге, самопал аракъыны тутдуруп иеиле.

Адам улу уа, керекди, керек тюйюлдю деп да къарамай, кьыйын заманлагъа, кьыралгъа, юйдегисине, кьоншуусына жаны кьыйналгъанча этип, сыйтаула излеп, иеди. Кьуанч, бушуу дегенни айырмайды. Азмыды ичерге сюйгеннге сыйтау? Жашауну ырахатлы, зауукълу этиу-ма олду, мени акъылыма кёре, ичгичиликден кьутулууну бириничи дарманы.

Ёмюрледен бери да бу заман кьылыкъгъа кьажау кюреш тохтамагъанды. Сёз ючюн, 1897 жылда Владикавказда басмаланган «Казбек» деген газет былай хазгъанды: «Мындан алгъа бизде «иммеучюлени бюргиую» къуралыргъа аздан кьалгъан эди. Ары кирлик адамла ичгичиликге кьажау иште бардыырыгъа сюйгендиле. Бизге уа алай бюргиу бек керек окъуна болуп турады. Нек дегенде хакъ саулай ичеди: кьарт, жаш, тишириу дегн кьарамай».

Бу башда сагъынылгъан бюргиую къуралыргъа кьоймагъан да ичги эди. Иш а былай болгъанды. «Бюргиу» деген уставны жащдырыр, ючюн, бу адамла бир юйге жыйылгъандыла. Аны проектин окъуганлай, аладан бири туруп: «Келигиз, энди чагъыры сау ёмюрлеге арабыздан жокъ зтейик. Ахыр жолгъа ашыыр ючюн а, бирер тартайыкъ. Андан сора уя ауузубузгъа алмакъ»-, дейди. Ол айтханнга, кьаршы-заны барысы да тынгылап, алданадыла. Ючюшергётюшер рюмка ичгенлеринден сора «кьызыу» ушакъ бардыырадыла. Тюйюшюр умут этгенле да чыгъадыла. Аладан бири келип, уллу кьысчыырып жыйар, биреуню башына эки кере урады. Алай бла уллу тюйюш баллана. Бери жыйылгъанла, шинтик, стол деп кьарамай, кьолгъа тюшген затла бла бир бирлерин тюйюп баллайдыла. Эртгенликде уя халкъ, «Бюргиуню» къуралгъан да эттинчи чачылгъанын билип, сейирге кьалгъанды.

Алгъаракъда «Аргументы и факты» деген газетде белгили хоккейист Игорь Ларионов бла ушакъны окъугъанма. Аны «Спорт бла ичги бирге келишмедиле?» деген сорулгъа берген жуулабна уя сейирге этгенме. Игорь айтханнга кёре, ол бир юннге 2-3 бокал вино ичеди. Ол жоруклъну эртгеден тутханын, ол анга хата келтиргенин да айтады.

Спортсмен бла ушакъны окъуй, дагъыда бир затны юсюнден сагъыш этгенме. Биз ичги бла, анга хорлатып къоймай, хайырланналыкъбызмы? Хау, огъесе угъай? Бир - бирле «хау» деп да айтырла. Алай «угъай» дерикле кёп боллугъуна уа, нек эсе да, ишексизме. Быллай ишде бир оюмгъа келген тынч да тюйолдю. Алай а, кесибизни адамла болгъанлыбызны эсибизде тутуп, башыбызгъа айпы алмай жашаргъа юйренирге керекбиз.

ЧЕРКЕСЛАНЫ Владимир.
Нальчик шахар.

ХУНЕРЛИК

«Мени тууған жерим» деген ат бла Билим бериу эм илму министерство жыл сайын республикалы конкурс бардырады. Анга сабийле кеслерини илму ишлери бла къатышадыла. Анда хорлагъанла уа битеуроссей конференциягъа барырға онг табадыла. Озғын жыллада ол Москвада бардырылып тургъанды. Быйыл а фахмулу сабийле Анапаны къатында Голубицкая станицада жыйылғъандыла.

Аперим, Мариям бла Далер

Бу жол «Мени тууған жерим» деген ат бла бардырылған Битеуроссей конференциягъа Къабарты-Малкъардан Акъболатланы Мариям бла Далер Зиёдалиев къатышхандыла. Мариям Тырнауузну экинчи номерли орта школуну онбиринчи классыны окъуучусуду. Далер да Тырнауузданды. Ол шахарны гимназиясына жюрюйдю, онбиринчи классда. Ала экиси да орта школну тарихдан устазы Трамланы Аминат бардырғъан этногрофия кружокда кюшакъ билим аладыла.

Конкурсха Мариям «Проводники на Эльбрус» (Ким? Мериме жизни Сейита Хаджиева) деген иши бла къатышханды. Илму башчысы Трамланы Аминатды. Акъболатланы къызчыкъ кесини илму ишинде Хаджиланы Сейитни жашау жолун, аны ким болғъанын, не иш бла кюрешгенин тынгылы ачыкълағъанды. Аны жууукъларына тюбел, сейир шартланы, Хаджи улуну суратларын да тапханды. Андан сора да, Хаджиланы бир тайпасыны тукъум терегин да этгенди.

Далер а конкурсха «Таулуланы жеринде» деген иши бла къатышханды. Аны илму башчысы уа Тырнауз шахарда сабий-жаш тёлю туризмни бла краеведенияны арасыны методисти Ольга Халиндаевна. Жашчыкъ малкъарлыла бурун заманладан бери кюрешип келген мал чы лыкъны юсюнден жазады. Кеси окъуғанды, билгени бла чекленип къалмай, къартла бла тюбешип, кёп зат жыйышдырғъанды. Эрттегилиле малны къалай саналғъанларыны юсюнден да сейирлик шартла бардыла. Къартла анга учаны хазырлауну тюрлюлеринден да тынгылы хапар айтхандыла. Андан сора да, Далерни ишинде жууурун къалакъны юсюнден да билдириуле бардыла. Анга кимле, къачан къарарғъа керек болғъанларын ачыкълайды. Къартла айтханнга таянып, аны схемасын да жарашдырғъанды.

Республикабызда барғъан конкурсда хорлағъан сабийле кёп эдиле. Алай Битеуроссей конференцияны заочный туруна жиберирге уа жюри Мариямны бла Далерни ишлерин тийишли кёргенди. Кёрген эсе да, сокъуранмайды. Ала экиси да заочный турда кеслери къатышхан секциялада хорлағъанларын билдирип, къағыт келгенди. Алай бла, Далер эм Мариям, конференцияғъа къатышхандан сора да, жыйырма кюнню ичинде Голубицкая станицада солурғъа онг тапхандыла.

Республиканы бюджетинде быйыл саулайда 85 сабий къатышхандыла. Бизни республикадан барғъан жашчыкъны бла къызчыкъны хорлағъанланы санында болғъанлары уа къууандырғъаны бла бирге ёхтемлендирген да этеди. Мариям «Родословие моей земли» деген секцияда махтау грамота бла саугъаланнганды. Далер а этноэкологиядан биринчи жерге тийишли болғъанды. Москванды сабий экология-биология арасынданкелген илму къуллукъчула да КъМР-ден барғъан сабийлени ишлерине бийик бағъа бергендиле.

Бюгюнлюкде уа ала экиси да энди бардырыллыкъ кезиулю конкурслағъа къатышырғъа хазырланадыла.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

СУРАТЛАДА: конкурсда биринчи жер алғъан Далер Зиёдалиев; Акъболатланы Мариямны Москванды сабий-экология арасыны директору Пирожков Владимир Алексеевич алғъышлайды.

Къайсынны эсгере

Уллулукъну белгилери

Озғъан ёмюрню алтмышынчы жылларында мен Долинскеде орналғъан Бийик тау-геофизика институтда ишлей эдим. Жашағъан да ол тийреде этгенме. Кюн ортада неда ингир ала, ишден чыкъғъандан сора, алайлада айланыучу эдим, Къайсыннға да тюбей тургъанма. Ариу хауа бла да солуй, кёп хапар да айтхандыз. Къарачайлылары бла малкъарлылана араларында жюрюген чамладан да эсгергендиз. Амманы тёшегине къаядан ким алғъа секиргенин тохташдырғъа кюрешгенбиз.

- Да ким алғъа секиргенди? Бизни къартла айтханнга кёре, малкъарлы секиргенди дер эдим мен.

- Уғъай, къарындашым. Къарачайлығъа бет этмей, малкъарлы ёлюп къалса да, андан алғъа ол ишни этерик тюйюл эди, - деп тохтар эди Къайсын. Сора экибиз да кюлюр эдик. Биргебизге болғъан адамла да бизни хапарларыбызданУзун зауукъкъыз таба эдиле.

Экинчи тюберибизге талай жанны чамла хазырлап келир эдим. Закий поэт, алағъа тынгылағъандан сора, къуш тёшекни хапарын да эсге салмай къоймаз эди.

Малкъарлы бла къарачайлы бирге тюбеселе, бир чам айтмай къоймазла. Баям, ол эки халкъны да къанына сингип къалғъан болур. Чамларыбыз да, адамны кёлюне тиймезча , ариула, мағъанаалыла. Кёлюме алай окъуна келеди, биз ала бла бирибизден тансығъыбызны ала болурбуз деп.

Сюйген адамынга тюбесенг, жюрегинг бла къууаныр, ойнапкюлюп, чам, лакъырда да этип, заманны зауукъну ётдюрюрге итинесе. Къарачайлы бла малкъырлы да алайдыла.

Къайсын бек чомарт адам эди. Бир жол кюн ортада ауузланырғъа ресторанна барама. Ол заманда ресторан кюндюз столовача ишлей эди. Стол артына олтуруп, официантха заказла береме. Ол манга ашарыкъ келтиргинчи, ташаракъ жерден, аямы айтып, Къайсынны ауазы мени кесине чакъырды.

Къатына бардым, саламлашдым.

- Ашарыкъ заказ этгенмисе, - деп сорду ол манга .

- Хау, - дегенимде , ол, официант къызны чакъырып, - муну заказын былағъа алышындыр, - деп анда болғъан мажал ашлағъа жангы заказ береди.

Алайда экибиз да, хапар айта, талай затланы эсгердик. Къарачай бла Малкъар бир халкъ болуп, экиге юлешинип тургъанына, бир бирден узая барғъанына бек жарсығъанын билдирген эди Къулий улу.

Хапар да айта, азығъыбызны аша бошағъандан сора экибиз ючюн да ачча тёлер акъыл этеме. Ол а, нёгериме къарап: «Къайсын Шуаевични мында счёту барды, бы андан ётдюрюр къоярыкъбыз», - дейди.

Ресторандан чығъып,жолда бара, нартюх сата тургъан тишириғъа жолукъдукъ. Мени нёгерим: «Гюллю нартюхню бек сюеме, быйыл алыкъа ашамағъанма», - дегенинде, мен биреринден алдым. Экибиз да аланы алайда ашадыкъ.

Поэт кимни да кесине жууукъ этте билге эди. Аны бла бираз олтуруп, хапар айтсанг, кёпден бери да аны бла шуёхлукъ жюрютген сунар эдинг кесинги. Бюгюн да, Къайсын эсиме тюшсе, сау чағъында кесине тюбен къалғъанча, эй, малкъарлы деп, чам этип башларығъын келеди.

ТЕБУЛАНЫ Дауут.

ИЗЛЕУ

Туризмни жангы тюрлюсюню проекти жарашдырылғъанды

«Приэльбрусье» миллет парк «Сохранение местных традиций горских народов в период интенсивного развития туристической индустрии на территории Национального парка «Приэльбрусье» деген ат бла туризмни жангы тюрлюсюню проектин хазырлай турады.

Паркны илму къуллукъчусу Журтубайланы Хыйса айтханнга кёре, ол проект келген туристлеге эм мында жашағъан халкъғъа да тапды. Бу ишде баш мурат а, малкъарлыланы адет-тёрелерин сакълап, аны бла келген къонакъланы шағъырей этиудю. Халкъда жюрюй келген къолдан усталыкъғъа бла миллет аш-суулағъа энчи эдиле. Ала Махачкъалаланы жоллары бла аны Президенти Муху Алиевни саугъаларын алыр ючюн эришгендиле.

Спортчула онсегизинчи сентябрьден тёртюнчю октябрьге дери Махачкъала - Будёновск (Ставрополь край) - Прохладный (Къабарты-Малкъар) - Пятигорск - Кисловодск (Ставрополь край) - Домбай - Архыз (Къарачай-Черкес) - Мостовская - Лабинск (Краснодар край) - Майкоп (Адыгея) маршрут бла 1600 километрге барлыкъдыла.

Бешинчи октябрьде, республиканы байрам кюнюню аллында, эришиуню финалы Адыгеяны орамларында ётерикди.

ЖАБОЛАНЫ Акитад.

Турнир

Бек кючлю спортчула келликдиле

Байрым кюн Тырнауузда, СССР-ни спорт усталары Байзуллаланы Юсюпню бла Мырзаланы Хызыры хурметлерине аталып, абдаланды араларында грек-рим тутушудан Битеуроссей турнир бардырыллыкъды.

Элбрус районну Физкультура эм спорт жаны бла комитетини председатели Жапплуану Магомет бизге билдиргеннге кёре, анга асламысында Юг федеральный округну субъектлерини келечилери къатышырыкъдыла, нек дегенде спортну бу тюрлюсю алада бек айныпды. Анда хорлағъанлағъа уа спортну устасы деген сыйлы ат аталлыкъды. Эришиуклени жыл саналары 18-ден ёргеди.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Велогонка

Юбилейге аталғъан эришиу

Дағыстанны ара шахарында "Дружба народов Северного Кавказа" деген тёрели онбешинчи юбилей велосипедледе эришиуле башланнгандыла. Кеси да ол Адыгеяны Россейге къошулғъаныны 450-жылығына жорулап бардырылады эм эр кишилени араларында Россейни ачыкъ чемпионатыны чеклеринде ётеди.

Геююрге кюн Россейни бла Къазахстанны 150 велогонщиги алтмыш километрге ётюу эришиуледе чыкъғъандыла. Ала Махачкъалаланы жоллары бла аны Президенти Муху Алиевни саугъаларын алыр ючюн эришгендиле.

Спортчула онсегизинчи сентябрьден тёртюнчю октябрьге дери Махачкъала - Будёновск (Ставрополь край) - Прохладный (Къабарты-Малкъар) - Пятигорск - Кисловодск (Ставрополь край) - Домбай - Архыз (Къарачай-Черкес) - Мостовская - Лабинск (Краснодар край) - Майкоп (Адыгея) маршрут бла 1600 километрге барлыкъдыла.

Бешинчи октябрьде, республиканы байрам кюнюню аллында, эришиуню финалы Адыгеяны орамларында ётерикди.

ЖАБОЛАНЫ Акитад.

Акъсакъалны осуяты

Ахыры. Аллы 5-чи бетдеди.

- Аллах юйюнгю къурутсун, - дедим. Бизни тынчлығъыбыз къурутғъан кёреме. Алай зсе, тамбланы бир тёз. Жылкыларда бир къауум атны айырып, юйюню элге этпирге керекди. Ол жумушну тындырып келгенлей, къкъымы да алырма, сора экинчи кюн а быланйдан кетербиз.

Танг жарығъы бла жылкыладан юч ажирни сюрюп, жолғъа тебиредим. Терк къайтырғъа адырғы этип ёлеме. Эгечими кёзлери да бир бек мудах эдиле да, анга жарсыйма. Жол жуукъ тюйюл эди. Болсада, жумушумда да этип, ашхамғъа элге къайтама. Орамда къауум-къауум тургъан адамланы эслейме. Салам бергем, саламымы аладыла, алай кёзлерин а букъдурадыла. Была манга былай этмеучю эдиле деп, табанларым бла атны быгъынларына жетдирип, жюрюшюне къоздурама. Байны юйюне жетсем, тийре, арбаз да адамдан толу. Мени кёргенлей, бир жанына туруп, жол бередиле.

Сени жауунг да аллайны кёрсюн. Арбазда эгечим жатып. Кийиминде жылтырмағъан жери жокъ, чачакъчачакъ болуп, къолунда къыптысы, тёгереги уа къызыл хан. Не этерге билмейме, къычырама, атын айтама, ёрге тур дейме, кётюрюп кюрешеме. Алай булбул ауаузлы эгечими ауузундан сёз чыкъмайды.

Къутургъан бугъанычы, кёзлеримде къан чапды. Тюзлюкню анасы ёлген эсе бу дунияда, аны борчун толтурайым дедим. Бай болғъан отоуға тебиредим. Дайым эшигин сакълап тургъан эки къалауурбар эди. Мазаллы кишиле. Аладан бири окъуна мени тыярғъа базынмады. Бир жанына туруп къалдыла. Эшиклени аягъым бла уруп ачдым. Ол малгъун къатыны бла тапчанғъа олтуруп тура эди. Мени кёргенде, къалтырады, бир затла мурулдарғъа кюрешеди. Алай мен аны эшитмей эдим. Билегинден тутуп, арбазғъа сюркеп чығъардым. Алайда ёлтюрейим дап акъыл этдим. Дагъыда мёлек кибик эгечими къаны тёпюлген жерде харамны къалай жаным алайым дедим да, ат орунланы ары жанында мешкут жыйылғъан жер бар эди, алайғъа элтдим. «Сен жаланда быллай жерге тийишлисе», - деп, атамдан къалғъан къамам белимде эди да, аны бла ол адамны боюнун тартдым.

Андан сора, Камал шуёхум бирелен бла къолларымдан тутуп, алып кеттенлери эсимдеди. Экинчи кюн уяннғанымда, ючюбюз да дорбунда жатып тура эдик. Камал дорбун аллында, биз экибиз теренирағъында. Мени тепгеними эслеп, шуёхум къатыма келди, сора былай айтды: «Энди сен жанынгы сакъларгъа керексе. Байны жууукълары кёпдюле. Ызынғдан тюшерле. Бу тийреледе къалсанг, табарла. Не къадар да узакъ кетерге кюреш. Бу жаш кемеде ишлейди. Сени биргесине ишге салыр. Къолундан келгенича, болушхан да этер. Биринчи жыллада алай кечин, андан арысында уа Аллах болушсун. Мен а, ызыма къайтып, Зухураны ахыр жумушларын тындырайым».

Къартлыкъ къысып, бери кёлип тохтағъынчы, кёп жерледе болдум. Мисирге да бардым, Индиягъа дери да жетдим. Къаранғы кечеден зсе къара адамланы да кёрдюм. Эгледе, шахарлада да жашадым. Ахырында уа ма быланйа келип тохтадым.

Быланйа нек келгенсеми дейсе? Тенгизни онг жаны бла ёрге къарачы. Анда, узакъда, таулаты акъ тёппелери азчыкъ кёрюнедиле. Сен жаш адамса, кёзюнг жетерге керекди. Ма ол жанындады бизни элибиз. Бери келгенли, ары къарап, сабий заманларымы эсиме тюшюре, журтумдан тансығъымы алып тургъанма. Энди мен аланы кёралмайма. Кёзлерими ау басханды.

- Аллай бир заманны узакъдан къарап, журтунга термилип турмай, элинге нек къайтмадынг?

- Аны сагъышын кёп кере этген эдим. Шёндюгю акъылым болса, ким биледи, къайтхан да этерем. Алай кимге барлыкъ эдим. Къазакъ бёрюча жанғъыз къалдым. Эгечинг а къайдады деп соргсала, не айтырыкъ эдим. Адамланы кёзлерине къалай къарар эдим. Ма аны ючюн къалғъан эдим мында. Энди уа заман озду, кетди. Жылларым ёмюр тауум башындан энишге къыстау тебиргендиле. Ахырына кёп къалмағъанды. Къалай барайым. Ай ол нығъышдағъы къартланы бир кёрсем эди...

- Сен алай айтма. Бираздан нёгерлерим къайтырла. Сыртлыбызғъа кётюрюп элтсек да, мында къоймакъ. Жетдирирбиз элибизге. Ичерсе алыкъа Бахсанны таза гараларындан, арму хауасы бла солурса. Улу нығъыщда сыйлы жер сеники болур. Атамы атыңдан кесим къарарма санға, юйюмде тударма. Бир кесек тёз. Кёрюрсе атанг, ананг тугъан жерлени.

Аллах сени манга жолукъдуру эсе, энди сен мени осуятыма тынғылма. Мында дуниямы алышырғъа тюшсе, сен мени бу дуппурда асырарса, жаназымы кесинг этдир. Сау-саламат элибизге жетсенг, нығъыщда къартлағъа менден салам бер, журтума термиле, узакъ жерледе ёлгеними хапарын айтырсы. Нығъыш таурыхларына къошсунла. Сен а, не да этип, юйюнгё жыйыш. Тыш жерни кюню элингдеча жарытмаз, жулдузлары да алай жылтырамазла, оту уллу болса да, сууқъ юконюнгде жылытмаз.

Акъсакъал ючюнчю кюн ауушду. Осуятын толтура, Алий аны айтхан жеринде асырады. Къонакъбайына айтып, уллу таш келтиртип, къабырына орнатды. Юсюнде уа быллай жазды: «Аллах, бир инсанны да журтуна термилтме».

Тенгизни ары жанында, бийик кашил дуппурну башында жанғъыз къабыр барды - эттегили къабыр. Сын таушы да, чёге-чёге, жер бла тенг бола башлағъанды. Алай жазылулары алыкъа билинедиле: «Аллах, бир инсанны да журтуна термилтме».

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Жол-патруль служба

Бир ыйыкъда

Республиканы жеринде 10-чу сентябрьден 17-чи сентябрьге дери кезиуде 14 авария болғъанды. Аланы кезиюнде юч адам ёлгенди, 19 адам къыяу тапханды.

16-чы сентябрьде тюш кезиуде ВАЗ-2107 автомашинаны водители Бахсан шахарда Ленин атлы орамда 61-чи «А» номерли юйню къатында Тайота автомашина бла къағъышханды. ВАЗ, бир жанына чартлап, къызыу келе тургъан ГАЗ-3102 автомашинағъа тийгенди. ВАЗ, автомашинаны водители алайда окъуна ёлгенди, «Волганы» водители, ауур жаралы болуп, больницағъа тюшгенди.

Ыйыкъны ичинде беш адамны автомашина басханды. Быллай къыйынлыкъ артдан-артха кёпден-кёп болуп барғъаны бек жарсыулуду. Баям, ол водителлени да, жаяу адамланы да уллу кёллюлюкленринде болур.

Озғъан ыйыкъда излеуде болғъан эки автомашина, къырал регистрация белги табылғъандыла.

Чегем ОВД-ны ОГИБДД-сыны жол-патруль службасыны инспекторлары 10-чу сентябрьде Кёнделенде жашағъан адамны ырысхығъа суғъанакъылыкъ этгенине ишеклиликде тутхандыла.

Экинчи кюн КъМР-ни МВД-сыны жол-патруль службасыны энчи батальонуну инспекторлары уа Эскиэрек элде жашағъан биреу автомашинасы бла Урван районда адамны басдырып, алайдан къачып кетип, розыскда эди да, ол водителни тапхандыла.

17-чи сентябрьде Ингуш Республикада жашағъан водитель КамАЗ автомашина бла, тиийшли документлери болмай, 30 тонна темир быргъыла этип барғъанлай, къолға тюшгенди .

О. ТКАЧЕНКО,
КъМР-ни МВД-сыны УГИБДД-сыны пресс-службасы.

Ма гриб десенг!
Суратны ХОЛАЛАНЫ М. алғъанды.

20-чы-26-чы сентябрь кезиуде осал кюнле эм сагъатла

23-чю сентябрь, ыйыкъ кюн (22 сагъатдан 24 сагъатха дери)

Психика халыгъыз бузулуп ачыуланырғъа, аштан уланырғъа, жыгъылып, бир жеригизни ачытырғъа боллукъсуз. Транспортха минип бара туруп кесигизге сакъ болғъуз, жолда, юйде айланнган кезиулеригизде жыгъылмазғъа кюрешигиз.

25-чи сентябрь, геююрге кюн (15 сагъатдан 17 сагъатха дери)

Битеулю къарыусузлукъ къысарғъа, бутларығъыз аурурғъа, къурушурғъа, кёберге, жик аруулларығъыз къозғъалырғъа боллукъдула. Бутларығъызны-аякъларығъызны, кёп жюрюп, къыйнамағъыз.

26-чы сентябрь, бараз кюн (20 сагъатдан 24 сагъатха дери)

Башығъыз, кёзлеригиз аурурғъа боллукъдула, нерваларығъыз къозғъалып, жукъуғъуз осалланыр деген къоркъуу да барды. Адамла кёп жыйылғъан жерледе турмағъыз, къаугъалы болумлағъа тюшмезге, къанығъызны, нерваларығъызны бузарыкъ затланы хайыр-ланмазғъа кюрешигиз.

«АиФ» газетден.

КъМР-ни Жазыучуларыны союзуну правлени Россейни Жазыучуларыны союзуну члени **КАГЕРМАЗОВ Борис Гидовичге**аны эгечи **ГАЛАЧИЕВА Жанпаго Гидовна** ёлгени бла байламлы, бушуу этип, къайғъы сёз береди.

Газетни келир номери 22-чи сентябрьде чығъарыкъды.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
АЛИКАЛАНЫ Владимир, АППАЙЛАНЫ Музафар (баш редакторну заместители), БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну заместители), БИТТИРЛАНЫ Аминат, КЪУЛБАЙЛАНЫ Алий, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмыйы -42-63-01. Баш редакторну заместителлери - 42-38-21, 47-26-22. Жууаплы секрларь - 42-66-85
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика жашауну бёлюмю- 42-67-68,42-24-02.
Экономиканы бёлюмю - 42-66-73.
Культураны бёлюмю - 42-68-72.
Социальный политиканы бёлюмю - 42-66-76, 47-27-59.
Жангыылыкъланы бла спортну бёлюмю - 47-26-39, 42-66-71 .
Письмоланы,рекламаны эм билдириулени бёлюмю - 42-37-94.
Тилманчланы бёлюмю 47-31-28.
Бухгалтерия- 42-30-87
Операторла - 47-26-28, 42-39-65.

Редакция авторла бла къағъат жюрютмейди. Къол жазмалағъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылғъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге болдукъула. Алада айтылғъан хар зат ючюн, Россей Федерацияны басманы юсюнден Законуна тийишлиликде, материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.
Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылғъан 5-6 бет) кёпню алмайды.
Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.
Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмағъа КъМР-ни Культура эм информация коммуникацияла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.
Газет 1905 жылда Революция атлы республикалы полиграфкомбинатда басманнганды, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33
Газетлени илерлиде тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 42-06-51, 42-19-97
Газетлени розницағъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19 сагъатда къол салынады. 21.00 сагъатда къол салынғъанды
ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫҒЪАРҒЪАНЛА:
Мокъаланы Зухура - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарны заместители; Зезаланы Лида (1-чи бет), Мисирланы Лейла (3,4,5-чи бетле), Ахматланы Шахида (6-2-чи бетле) - корректорла.
Тиражы 3750 экз. Заказ № 2756

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:
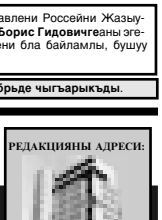
360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5